

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů

Katedra agroekologie a rostlinné produkce

**Vyhodnocení podpor poradenství v rámci programu
rozvoje venkova 2014–2020**

Diplomová práce

Bc. Daniela Glasová

Rozvoj venkovského prostoru (AMVV)

Ing. Mgr. Jana Poláková, Ph.D.

© 2019 ČZU v Praze

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Vyhodnocení podpor poradenství v rámci programu rozvoje venkova 2014–2020" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 12. dubna 2019

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Mgr. Janě Polákové, Ph.D. za pomoc a rady při tvorbě této diplomové práce. Dále bych ráda poděkovala rodině a přátelům za podporu při studiu a při psaní této diplomové práce.

Vyhodnocení podpor poradenství v rámci programu rozvoje venkova 2014–2020

Souhrn

První část této práce byla zaměřena na kompletní shrnutí informací o poradenství v zemědělství v EU a v České republice. Ta byla vyhodnocena z hlediska historie, institucí, přístupu poradenských služeb, politiky Programu rozvoje venkova a další. Cílem bylo zhodnocení výše dotací poskytovaných na zemědělské poradenství zemím EU v Programu rozvoje venkova 2014–2020 a jejich efektivnosti a také srovnání aktuální pozice České republiky z hlediska dotací v tomto programu se zeměmi Evropské unie. Cílem bylo také shrnutí celkové efektivnosti dotací v EU. Druhá část byla zaměřena na vyhodnocení výše podpor poradenství prostřednictvím dat z databáze Eurostatu, pomocí statistických metod odlehklých hodnot a také biogeografických regionů a dalších aspektů.

Na základě těchto metod bylo dospěno k výsledkům, které ukázaly výraznou různorodost výše investic jednotlivých států a regionů na základě mnoha ovlivňujících aspektů. Podle výsledků a dat shrnutých v této práci, bylo vyhodnoceno, že pro lepší generační obnovu, podporu konkurenceschopnosti a dalších odvětví, by se státy měly v poskytovaných podporách více zaměřit na poradenství a více zemědělce vzdělávat. Poté by v takové míře nebylo zatěžováno jejich životní prostředí, a jako možný výsledek, by státy a regiony nemusely v budoucnu do životního prostředí investovat vysoké množství prostředků a ty poté investovat libovolně na poradenské služby a další oblasti. Kvalita poradenských služeb by stoupla, a na základě toho by regiony mohly uvítat v zemědělském sektoru nové mladé pracovníky, které zemědělství tolik potřebuje.

Klíčová slova: vzdělávání, ochrana ekosystémů, životní prostředí, zemědělský podnik, PRV

Appraisal of support to agricultural consultancy within Rural Development Programme 2014 – 2020

Summary

The first part of this work was focused on a complete summary of information on consultancy in agriculture in the EU and in the Czech Republic. This was examined in terms of history, institutions, approach in counseling services, rural development program policy, and others. Its aim was to evaluate the number of subsidies provided for agricultural consultancy to EU countries under the Rural Development Programme 2014–2020 and their effectiveness and also to compare the current position of the Czech Republic in terms of subsidies in this programme within the EU countries and a summary of the overall effectiveness of EU subsidies. The second part was focused on evaluating the amount of support by means of data from the Eurostat database, statistical methods of outliers, and using also biogeographical regions and other aspects.

Based on these methods, results have been achieved, which have shown a significant diversity of national and regional investment levels based on many influencing aspects. According to the results and data summarized in this work, it was assessed, that for better generational renewal, boosting competitiveness and other aspects, states should, in providing financial support, focus more on consultancy and educate more farmers. Thereafter, the environment would not be burdened to such an extent, and as a possible result, states and regions would not need to invest a large number of resources in the environment in the future, and then invest the resources freely for consultancy and other sectors. The quality of advisory services would increase, and on this basis, the regions could welcome new young workers in the agricultural sector, who are so needed there.

Keywords: education, protection of ecosystems, environment, farm, RDP

Obsah

1	Úvod.....	1
2	Vědecká hypotéza a cíle práce	3
3	Literární rešerše	4
3.1	Zemědělské poradenství	4
3.1.1	Historie.....	6
3.1.2	Poradenství v ČR	7
3.1.3	Poradenství v EU	10
3.1.4	Institucionální kapacita	13
3.1.5	Přístupy poradenských služeb	14
3.2	Kontrola podmíněnosti (Cross compliance)	18
3.2.1	Agenda 2000	20
3.2.2	Standardy DZES.....	22
3.3	Program rozvoje venkova.....	23
3.3.1	Priority Programu rozvoje venkova	23
3.3.2	Program rozvoje venkova ČR	24
3.3.3	Politika rozvoje venkova	25
3.3.4	Hlavní cíle programu rozvoje venkova 2014–2020	27
3.3.5	Inovace v poradenství a PRV	31
4	Materiál a metody	34
4.1	Přehled statistických metod	36
4.2	Územní vymezení vyhodnocovaných dat	37
4.2.1	Skupiny států podle biogeografického regionu	37
5	Výsledky	38
5.1	Státy střední Evropy.....	38
5.2	Státy podle biogeografických regionů.....	40
5.2.1	Středoevropský region.....	40
5.2.2	Atlantsko-evropský region.....	41
5.3	Vyhodnocení statistické metody Odlehých hodnot	41
6	Diskuze	44
7	Závěr	48
8	Seznam literatury.....	49
9	Seznam zkratk.....	54

1 Úvod

Program rozvoje venkova je především program podpory zemědělství a zemědělské praxe. Aktuální Program rozvoje venkova je nastaven od roku 2014 do roku 2020 a je spolufinancován z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova, který je součástí nařízení Evropského parlamentu a Rady o společných ustanoveních ohledně Evropských strukturálních a investičních fondů. Díky Programu rozvoje venkova dostane v aktuálním období české zemědělství finanční příspěvek v hodnotě více než 96 miliard korun. Politika rozvoje venkova by měla v nařízení k tomuto fondu především přispívat ke konkurenceschopnosti zemědělství, podporovat opatření v oblasti klimatu, přispívat k vyváženému územnímu rozvoji venkovských oblastí a k udržení přírodních zdrojů (Ministerstvo zemědělství 2015b).

Program rozvoje venkova pro Českou republiku byl formálně přijat Evropskou komisí dne 26. května 2015 a nastiňuje aktuální cíle pro využití téměř 3,1 miliardy eur veřejných prostředků, které jsou k dispozici na probíhající sedmileté období. Hlavním cílem programu bude především zajištění udržitelného hospodaření s přírodními zdroji, podpora zemědělských postupů šetrných ke klimatu, zvýšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví a potravinářského průmyslu s cílem poskytnout investiční podporu zemědělským podnikům, investičním projektům v lesnických technologiích a v potravinářském průmyslu. Program také přispěje k posílení hospodářství venkova vytvořením nových pracovních míst.

V rámci podpory bude také použita tzv. metoda LEADER, která se zabývá především lepším zacílením podpor pro potřeby daného venkovského území. Další prioritou programu rozvoje venkova bude předávání hodnoty inteligentních inovací a hodnoty znalostí prostřednictvím posíleného vzdělávání, poradenství a spolupráce v zemědělství a lesnictví. (European Commission 2015). Poradenství a vzdělávání pro oblast zemědělství, potravinářství a rozvoj venkova má na starost Ústav zemědělské ekonomiky a informací, organizace zřízená Ministerstvem zemědělství. Tato organizace také odpovídá za zajištění správy a provozu Registru poradců, kteří byli akreditováni Ministerstvem zemědělství (Ministerstvo zemědělství 2015a).

Základní předpoklady realizace poradenského systému spočívají ve využití státních a soukromých poradenských aktivit, zajištění hlavních směrů poradenské činnosti poradenskými programy MZe a rovnost přístupu ke všem jednotlivcům. Poradenské služby by měly být poskytovány způsobem, kdy bude mít klient možnost vybrat si poradce na základě jeho kvality a zdůraznění koncepční a koordinační role zájmových organizací zemědělců, svazů, sdružení a asociací. Poradenské služby, informační služby pro poradce a jejich pravidelné vzdělávání patří mezi hlavní činnosti poradenství Ministerstva zemědělství. (Šantrůček a kol. 2002).

2 Vědecká hypotéza a cíle práce

Cílem této práce byl průzkum výše dotací poskytovaných na zemědělské poradenství zemím EU v Programu rozvoje venkova 2014–2020 a jejich efektivnosti a procentuální zastoupení těchto dotací ve vybraných prioritách tohoto programu. Dalším cílem bylo porovnání aktuální pozice České republiky z hlediska efektivnosti dotací v tomto programu v rámci zemí Evropské unie a také shrnutí informací poradenství v zemědělství v EU a v České republice. Cílem také bylo celkové zhodnocení efektivnosti poskytování dotací na zemědělské poradenství z tohoto programu.

Hypotéza této diplomové práce byla formulována takto: Příčinnou souvislost dat na základě politických rozhodnutí nelze plně rozebrat. Jednalo se o negativní hypotézu. Cílem bylo vyvrátit či potvrdit efektivnost rozdělování dotací pro 28 zemí EU a jejich regiony (109), pomocí údajů z jednotlivých států a vyhodnotit, zda jsou to data, která zobrazují spíše politická rozhodnutí než biofyzikální údaje či nikoliv.

Tato práce přinese shrnutí informací o poradenství v zemědělství v ČR a EU podle dostupných literárních a dalších zdrojů. Také zhodnotí efektivitu poskytování poradenství a aspekty toto ovlivňující, jako například podmínky poskytování těchto dotací, přístup poradenských služeb nebo politiku Programu rozvoje venkova pro stávající období. Dále shrne výši poskytovaných dotací pro jednotlivé státy EU a jejich regiony a zhodnotí, zda jsou poskytované dotace efektivní pro obor poradenství a zda jsou efektivně rozdělovány vybraným prioritám Programu rozvoje venkova pro období 2014–2020. Práce zhodnotí všechny tyto aspekty ovlivňující poradenství v zemědělství a výši poskytovaných dotací a potvrdí či vyvrátí stanovenou hypotézu a cíle.

3 Literární rešerše

3.1 Zemědělské poradenství

Ve světě, kde změna nastává neuvěřitelně rychlým tempem, je vytvoření udržitelného a adaptabilního farmářství základem pro každé vesnické živobytí. V místech, kde se farmáři nacházejí na pokraji přežití, je možné pozorovat rozsáhlé kácení stromů pro palivo, těžbu dřevěného uhlí a obdělávání strmých svahů. Mezitím se farmáři po celém světě snaží chránit dědictví pro své potomky, výnosnost půdy, přírodní zdroje a kvalitu vody (Snapp and Pound 2017).

Zemědělské poradenství se týká všech problémů hospodaření na orné půdě, zemědělských technologií a řízení hospodářství, včetně domácích prací, chovu dobytka, daňové a právní problematiky a také tržní a odbytové oblasti. Poradenství by tedy mělo zemědělcům poskytovat rady a informace na profesionální úrovni, zahrnující všechna odvětví, které se týkají zemědělské činnosti (biologické, technické, právní atd.) Mělo by poskytovat přímé vedení v neobvyklých situacích při plánování a provozování výroby a také umožňovat spojení mezi ostatními zemědělci, školami, výzkumnými ústavami atd. Také by mělo poskytovat nebo přímo zprostředkovávat služby jako rozbor vzorků půdy, produktů, kontrolní testy a jiné. Dále nabídnout odborné výcvikové kurzy, semináře a workshopy, zahrnující problematiku a nejnovější informace (Lipavský a Jakobe 1995). Zemědělské poradenské služby mají poskytovat zemědělcům příslušné znalosti a sítě pro inovace, jakož i úpravy politiky a trhů v zemědělství. Navzdory značným investicím do těchto služeb došlo k malému hodnocení jejich výkonu a dopadu, zejména na systémové úrovni. Analýza systémové úrovně je obzvláště náročná v zemích s rozmanitou a roztržitou poradní komunitou, kde ekonomická kultura individuálního businessu nebyla překonána, jako je například Velká Británie (Prager et. al. 2016).

Neexistují žádné určené praktiky, které by zahrnovaly design udržitelného zemědělství, protože management agroekosystému se nachází v podstatě uvnitř svého dynamického kontextu. S ohledem na světovou ekonomiku pokračující v globalizaci a také s předpokladem kritických dopadů na klimatické změny, farmáři stále více čelí dobře předvídatelnému životnímu prostředí, tak i hybným silám jeho změn. Na tyto nátlaky reagují zemědělci mnoha způsoby (Snapp and Pound 2017).

Někteří zvyšují produkci intenzivního zemědělství, produkují plodiny vyšší hodnoty, využívají metody vodní kontroly jako jsou drenáže a v Čechách dosti kapitálově podfinancované investice do zavlažovacích systémů. Intenzifikace produkce je, jak příležitostí, tak výzvou. Může umožnit lepší bezpečnost potravin a potenciál pro generování příjmů, ale přináší také aktuální rizika pro prostředí i finance. Intenzifikace zahrnuje také zvýšení pracovní síly a další vstupní zdroje, což si vyžaduje investice farmářů a často zahrnuje využívání a obdělávání oblastí, které mohou být environmentálně citlivé. Taková intenzifikace je setrvalým úkolem zemědělského poradenství. Farmářské rodiny požadují technologie, které jim pomohou redukovat rizika a zlepšovat produktivitu, ale zároveň jim pomohou vyhnout se redukcí biodiverzity a degradaci zdrojů. Zvyšování produktivity a ochrany přírody nejsou nutně prioritou konkurence, mohou být ale důvodem sporu a napětí veřejnosti. Zemědělství může mít hluboký vliv na kvalitu vody a spotřební materiál a na regenerační schopnost ekosystému. Intenzifikace produkce například v mokřinách a říčních oblastech, je z hlediska strategie vysoce efektivní, především z důvodu návratu k maximálnímu využívání nedostatkových zdrojů a zlepšení dodávky potravin během roku. Může to mít ale také hluboký dopad na environmentálně citlivou půdu a vodní rozhraní (Snapp and Pound 2017).

3.1.1 Historie

Do roku 1996 chyběl v České republice systém poradenství, který by zabezpečovala samostatná organizace. Své poradenské služby byly nabízeny státními i privátními výzkumnými ústavy, zemědělskými školami, privátními poradenskými firmami i soukromými poradci (Vlasáková 1996). Až do konce roku 1999 byly poradenské programy Ministerstva zemědělství ještě stále realizovány soukromými poradci. Tito poradci se zabývali podporou zemědělců při zlepšování technologie výroby a také programy vzdělávání dalších nových poradců. V programu podpory chybělo poradenství, ve kterém by byl stálý kontakt s klientem a které by bylo systematicky poskytováno státem. Podniky byly málo motivovány k využití poradce, který by jim pomohl zajistit prosperitu podniku. Příčiny spočívaly v malé ekonomické síle podniků, jejichž priority se v této době orientovaly na splácení úvěrů, finanční podpory z veřejných prostředků, uplatňování produkce na trhu atd. Neexistovala žádná koordinace a propojení poradenských činností a informačních zdrojů a nebyl tak využíván potenciál veřejných institucí a univerzit pro předávání nových poznatků do praxe (Šantrůček a kol., 2002). Podle poznatků z vyspělých zemí také mnoho zemědělců nerado přiznávalo své problémy a odbornou pomoc vyhledávali příliš pozdě. Toto se týkalo především samostatně hospodařících rolníků, a to i v zemích, kde byla poradenská činnost nabízena bezplatně, finance tedy nebyly překážkou. (Vlasáková 1996).

Základními předpoklady poradenského systému mělo být zejména využívání státních a soukromých poradenských aktivit, zajišťování hlavních směrů poradenské činnosti poradenskými programy MZe, uplatňování rovnosti přístupu ke všem subjektům atd. Základními oblastmi zaměření poradenství z pohledu MZe bylo poradenství ve veřejném zájmu a výrobně technologické poradenství. V poradenství ve veřejném zájmu bylo zajišťováno především šíření znalostí, které potřebuje každý zemědělec pro stanovení správných východisek a cílů v ekologických, ekonomických, a sociálních souvislostech zemědělské výroby. Náklady na toto poradenství byly hrazeny státem v plné výši. Výrobně technologické poradenství zajišťovalo přenos technologických a technických inovací a výsledků výzkumu a vývoje přímo do zemědělské praxe. Jeho cílem bylo především zvýšit rentabilitu a konkurenceschopnost jednotlivých podnikatelských subjektů na trhu. Toto poradenství si hradili společně zemědělci. (Šantrůček a kol. 2002).

3.1.2 Poradenství v ČR

Poradenský systém pro zemědělce je v České republice založen především na individuálním poradenství, které je certifikováno a vzdělávání poradců je garantováno státem. Také se zakládá na částečné kompenzaci nákladů zemědělcům na poradenství. Poradenský systém je zde rozčleněn do čtyř stupňů. První stupeň se skládá ze vstupní konzultace, druhý stupeň z odborné konzultace, třetí stupeň zahrnuje individuální poradenství a ve čtvrtém stupni je poradenství poskytováno prostřednictvím specializovaných webových portálů. Poradenské služby k AEO (Autorizovaný hospodářský subjekt) poskytuje kromě poradenského systému Ministerstva zemědělství také Agentura ochrany přírody a krajiny ČR a Správa NP. Poradenství v oblasti lesnictví funguje rovněž na bázi čtyřstupňového systému. Druhý stupeň poskytují navíc také vysoké školy nebo podnikatelé. Třetí stupeň poradenství poskytují zemědělcům soukromí poradci, kteří ale musí projít akreditací, kterou provádí Ministerstvo zemědělství. Čtvrtý stupeň poradenství je poskytován prostřednictvím specializovaných webových portálů (Ministerstvo zemědělství 2015).

V zemědělství a také v lesnictví se vyskytuje velmi nepříznivá věková struktura, která negativně ovlivňuje například schopnost zavádění inovací. Od roku 2005 došlo k výraznému poklesu po stránce věkové struktury manažerů v zemědělství. V roce 2010 došlo ke zlepšení věkové struktury oproti roku 2005 ve prospěch mladých vedoucích pracovníků do 35 let o 1,7 p. b. V roce 2013 se na celkovém počtu manažerů podíleli mladí vedoucí pracovníci do 35 let ve výši 4,6 % a celkem jich připadalo 8 na 100 vedoucích pracovníků starších 55 let. Naopak pracovníci starší 55 let tvořili celých 56,8 %. (viz tabulka 7 a 8, Přílohy) (European Commission, 2017).

Je zřejmé, že mladé zemědělce práce v tomto oboru stále ještě odrazuje. Jsou to především vysoké vstupní investice, které jsou potřeba na zahájení podnikání v zemědělství, mzdová nevýhodnost oproti ostatním odvětvím na trhu práce, která je také v kombinaci s vysokou náročností v zemědělství (delší pracovní doba, sezónní a fyzicky náročná práce). A navíc podnikatelé v Západní Evropě, zejména v zemích s vysokou intenzitou zalidnění a minimální výměrou zemědělské půdy na obyvatele, si stěžují na omezený přístup k zemědělské půdě. Přičemž se jedná o členské země se značnou prestiží zemědělství ve společnosti (např. Belgie – Vlámie, Francie, Británie) (Ministerstvo zemědělství 2015).

Z případových studií a analýz provedených Ministerstvem zemědělství vyplývá, že Česká republika zůstává pozadu za vyspělými zeměmi Evropské unie ve srovnání hrubé přidané hodnoty (HPH) v produktivitě práce v zemědělství o 12 %. Ke zlepšování tohoto stavu je zapotřebí dostatek kvalifikovaných pracovníků, kteří by byli schopni efektivně zajistit využití současných moderních technologií (Jurečka 2014).

V prosinci 2016 byla schválena Koncepce poradenského systému Ministerstva zemědělství na období 2017–2025. Hlavním cílem této koncepce je vytvoření uceleného systému rezortního poradenství pomocí třech pilířů, které se zaměřují na individuální, konzultační a odborné poradenství. V roce 2016 byly realizovány a z národních dotací podpořeny dva programy. Byl to program pro Regionální přenos informací prostřednictvím Krajských informačních středisek pro rozvoj zemědělství a venkova (9.F.e.) a Odborné konzultace (9.F.i.) Z národních dotací bylo na tyto programy vyplaceno 12 700 000 Kč, z toho 6 500 000 Kč na program 9.F.e. a 6 200 000 Kč na program 9.F.i. (Ústav zemědělské ekonomiky a informací 2017).

Jurečka (2014) uvádí, že lze do budoucna dále předpokládat prohlubování rozdílů mezi požadavky na kvalifikovanou pracovní sílu v zemědělství a také tím, co může nabídnout stávající vzdělávací soustava. Z těchto důvodů je zapotřebí zajistit taková řešení, jejichž cílem bude dosažení ekonomické konkurenceschopnosti českého zemědělství, plnění cílů potravinové bezpečnosti a soběstačnosti naší země a zachování trvalé udržitelnosti českého venkovského prostoru. K řešení výše uvedených problémů jsou Koncepcí rezortního vzdělávání navrženy celé řady opatření, které jsou také v souladu s koncepčními a strategickými dokumenty a hlavními cíli České republiky i Evropské unie pro období až do roku 2020.

Podnikání v zemědělství je potřebné také vnímat i v širších souvislostech s ochranou životního prostředí a přírodních zdrojů. Informovanost a vzdělávání pracovníků v zemědělství v České republice patřily v historii vždy k evropské špičce a byl tak položen základ k zachování, udržování a rozvíjení tohoto trendu i nadále do budoucna. Ministerstvo zemědělství bylo zřizovatelem zemědělských, lesnických a potravinářských středních odborných učilišť, odborných učilišť, učilišť, integrovaných středních škol a středisek praktického vyučování.

Z důvodu potřeby pokračování v úzké spolupráci v oblasti vzdělávání se středními školami Ministerstvo zemědělství zřídilo takzvanou Trvalou vzdělávací základnu MZe, do které zařadilo vybrané školy s rezortními obory. S těmito školami uzavřelo MZe Rámcové smlouvy o spolupráci s cílem stále zvyšovat kvalitu odborného vzdělávání na školách a zajistit další odborné vzdělávání pro rezortní potřeby (Jurečka 2014).

V současné době se rezortní vzdělávání zaměřuje na oblast dalšího odborného vzdělávání, které je zajišťováno prostřednictvím tematických úkolů, zadávaných MZe rezortním institucím, dále prostřednictvím vzdělávacích opatření Programu rozvoje venkova a také pomocí Ročního vzdělávacího plánu MZe (Jurečka 2014).

3.1.3 Poradenství v EU

Zemědělské poradenské služby zahrnují celou řadu organizací, které zemědělcům umožňují společně vytvářet řešení na úrovni zemědělských podniků založením služebních vztahů s poradci tak, aby si vytvářely nové znalosti a zlepšovaly dovednosti (Labarthe et al. 2013, Knierim 2017). Zemědělské poradenské služby nabyly opětovnou důležitost pro tvůrce pravidel, z důvodu zvýšené pozornosti na produkci potravin a související inovační procesy ve venkovských oblastech. Globální zabezpečení potravin a ochrana obnovitelných zdrojů představují dva hlavní důvody znepokojení v zemědělství, zatímco v Evropě existuje další veřejný zájem, a to na ekosystémových službách souvisejících se zemědělstvím a na poskytování veřejných statků.

Toto mnohostranné porozumění se datuje od úzce vyvinutého pojetí rozvoje venkova v EU v návaznosti na zemědělství. Rozmanitými diskusemi byl tento užší koncept rozvoje venkova někdy prezentován jako široce propagovaná koncepce "multifunkčního zemědělství" od počátku roku 2000. Od té doby byla zemědělská multifunkčnost považována za výsledek rozmanitých vzájemných závislostí mezi zemědělskými komoditními a nekomoditními výstupy, které se liší podle rozmanitosti přírodních a agrostrukturálních podmínek v celé Evropě. Jeden z politických nástrojů užšího konceptu rozvoje venkova v návaznosti na zemědělství, který je významný pro uznání a posílení vztahů mezi těmito dimenzemi, bylo spojování přímých plateb zemědělcům s poskytováním společenských a environmentálních služeb podle nařízení o Kontrole podmíněnosti z roku 2007.

Jako podpůrné opatření uvedlo toto nařízení zavedení zemědělských poradenských služeb (FAS) povinných pro všechny členské státy EU do roku 2007. Cílem bylo poskytnout přiměřenou technickou podporu, která by zemědělcům pomohla dosáhnout cílů Kontroly podmíněnosti. Tyto faktory vedly k obnovení zájmu o zemědělské poradenské služby, který byl následně vyjádřen nařízením a existujícími strategiemi rozvoje venkova, která je základem nedávné reformy společné zemědělské politiky (Knierim 2017).

Jak se zdá, evaluační činnosti v Evropě se stávají více rozšířenými, a to v neposlední řadě kvůli tlakům na výdaje a rostoucí komplexnosti veřejných programů a politik. Zájem o hodnocení účinnosti nebo význam zemědělských poradenských služeb není žádnou novinkou, byl ale více běžný v rozvojových zemích, kde sponzoři chtěli důkazy o tom, že jejich investice se vyplatí. Vyhodnocení poradenských služeb ve vyspělých zemích a v Evropě jsou vzácné, a mají tendenci soustředit se na úroveň zemědělského podniku a specifické poradenské metody (Prager et. al. 2016).

Za účelem posouzení všech poradenských služeb není dostatečné shromáždit výsledky studií na úrovni zemědělských podniků o účinnosti poradenství pro zemědělce, ale musí být koncipovány a analyzovány jako součást systému. V dobách, kdy poradenské služby již nejsou organizovány centrálně prostřednictvím vládní agentury, ale vyznačují se různorodostí individuálních, kolektivních a aktivních účastníků, organizačními formami, metodami a institucionálními strukturami, je hodnocení stále více komplexnější. Informace jsou zpravidla dostupné na úrovni programu nebo projektu nebo pro větší (veřejné nebo soukromé) organizace. V některých případech jsou k dispozici konkrétní analýzy konkrétních otázek, jako je poradenství v oblasti životního prostředí nebo například ochrana zemědělské práce před expozicí pesticidů.

Další studie se zaměřují na dopad na úrovni farmy nebo poradce nebo na konkrétní služby. Nicméně, je zde i nadále nedostatek systematického hodnocení poradenských služeb na národní úrovni, je tedy obtížné řídit vývoj politiky v jedné zemi a zároveň porovnávat výkony dalších zemí. Hodnocení jsou ale důležité pro zjišťování nedostatků v poradenském systému, pro směřování zdrojů na potřebné účely v poradenství a pro zlepšení kvality služeb (Prager et. al. 2016).

Poradenské služby v oblasti zemědělství jsou pouze jedním z prvků ve větším Zemědělském znalostním a informačním systému (AKIS). Koncepce AKIS popisuje výměnu znalostí a podpůrných služeb mezi různými aktéry z prvního, druhého nebo třetího sektoru ve venkovských oblastech. Jako součást programu AKIS se poradenské služby účastní širších debat o problémech nebo výhodách spojených s roztržitostí systému. Fragmentace se jeví jako vedlejší efekt privatizace rozšíření služeb (Kidd et. al. 2000), který byl popsán například pro Spojené království.

Někteří považují roztržitou metodu AKIS za problematickou a podporují hodnotu využívání integrovaného přístupu, a to zejména proto, že roztržitost může vést k nejasnostem mezi zemědělci. Jde především o to, kam jít pro informace, duplicitu nebo o neuspokojivou konkurenci mezi poskytovateli (Prager et. al. 2016). Systémům AKIS se znovu dostává pozornosti, neboť vlády, nevládní organizace a soukromý sektor se potýkají s novými výzvami, pokud jde o bezpečnost potravin, změnu klimatu a udržitelný rozvoj venkova (Gorman 2018). Perspektiva AKIS poskytuje institucionální, politický a regulační rámec, v němž se nacházejí poradci, zemědělci, výzkumní pracovníci, tvůrci politik a jejich organizace. Zejména je možné ji využít k odhalení povahy vazeb a vzájemných vztahů, které umožňují nebo omezují výměnu znalostí (Dwyer et. al. 2007).

V Anglii měla privatizace státního poradenského servisu ADAS v roce 1997 pro poradenství významné důsledky se ztrátou veřejné pobočkové služby a se souběžným vznikem nové, různorodé poradenské komunity, která vyplnila mezeru. To společně se změnami politických a výzkumných priorit v zemědělství ovlivnilo instituci zemědělského poradenství. Nový důraz na užší pojetí rozvoje venkova v návaznosti na zemědělství byl multifunkčním zemědělstvím interpretován s tím, že přinesl tradiční vazby na výzkum, rozšiřování a poradenské postupy. Ty sloužily zemědělství orientovanému na výrobu méně relevantně (Dwyer et. al. 2007).

Pro úspěch Programů rozvoje venkova, úspěšného dosažení cílů systému a poskytování veřejných statků se poradenství a informace ukázaly jako klíčové v různých kontextech. To platí zejména v případě, kdy volby, kterým zemědělci čelí, v případě potřebného řízení nebo investic, nejsou přímé. Mnoho poradenských služeb je doručováno prostřednictvím zemědělské správy, zatímco některá opatření mohou prospívat z podpory poradenství ze strany úředníků pracujících v oblasti ochrany životního prostředí a správy komunit, včetně místní vlády. Ve všech zemích, které reagovaly na průzkum členských států, se zdá, že mají kombinaci opatření veřejného a soukromého sektoru pro poskytování poradenství s využitím kombinace prostředků z EAFRD, státního a soukromého financování a více než jedné organizace, která aktivně poskytuje poradenské služby. Ačkoli některé poradenské služby mohou být centralizovány nebo doručovány prostřednictvím internetu, některé se lépe poskytují přímo na farmě.

Zdá se, že většina zemí poskytuje podporu zemědělcům proto, aby získali rady a aktuální informace o zemědělských činnostech. V některých zemích existují dohody již dlouhou dobu (například v Řecku a Litvě), zatímco v jiných zemích byly zřízeny relativně nové instituce s využitím prostředků z EU (například Maďarsko). Zdá se, že trend ve členských státech spočíval v privatizaci poboček a často v úsporách na veřejných výdajích. Nicméně pouze Slovensko naznačilo úplný nedostatek vládní účasti na poskytování poradenství, které bylo poskytováno prostřednictvím soukromého sektoru. V tomto případě však mohou zemědělci získat podporu poradenských služeb v oblasti PRV (Cooper et. al. 2009).

3.1.4 Institucionální kapacita

Orgány, které podporují v České republice poradenský systém Ministerstva zemědělství kromě samotného ministerstva jsou Národní rada poradenství a vzdělávání pro zemědělství a rozvoj venkova a Ústav zemědělské ekonomiky a informací (ÚZEI). Koncepčním orgánem systému poradenství je řídicí, odborný útvar Ministerstva zemědělství, který za tento systém odpovídá. Jeho úkolem je vytvářet podmínky pro poskytování poradenských služeb a propojovat působení jednotlivých odborných útvarů MZe a jimi řízených programů.

Ministerstvo zemědělství navrhuje a administrativně zajišťuje podpůrné programy z národních dotací k vytvoření celistvého systému poradenství a také usměrňuje a podporuje činnost jednotlivých prvků systému. Národní rada poradenství a vzdělávání pro zemědělství a rozvoj venkova slouží jako poradní a iniciační orgán ministra zemědělství. Činnost Národní rady se řídí Statutem a jednacím řádem. Ministerstvo zemědělství využívá pro svoji poradenskou činnost poskytnutá doporučení, náměty a připomínky od členů Národní rady. Tím zajišťuje účast zástupců profesních a agrárních nevládních organizací na tvorbě a stanovení poradenských a vzdělávacích cílů, postupů a hodnocení (Ministerstvo zemědělství 2015a).

Ústav zemědělské ekonomiky a informací (ÚZEI) je státní příspěvková organizace, která byla zřízená Ministerstvem zemědělství dne 1. 1. 1993. ÚZEI je expertním centrem zaměřeným na zemědělskou ekonomiku, potravinářství, zemědělské poradenství a informace (Ústav zemědělské ekonomiky a informací, 2009), je také státní příspěvkovou organizací Ministerstva zemědělství a zabývá se mimo jiné vzděláváním a poradenstvím. Dále je pověřen vedením Registru poradců akreditovaných Ministerstvem zemědělství a kontrolou správnosti údajů uvedených v Registru, administrativními úkony, které jsou spojené s akreditačním řízením a plněním povinností poradce. Také zajišťuje kontrolní činnost u akreditovaných poradců. V případě potřeby organizuje ÚZEI vzdělávací akce pro členy poradenského systému MZe a zpracovává materiály. K zajištění tohoto cíle v poradenství koordinuje i odbornou činnost vědecko-výzkumných institucí. Konzultační činnost těchto institucí je významným prostředkem transferu výsledků vědy a výzkumu do praxe (Ministerstvo zemědělství 2015a).

3.1.5 Přístupy poradenských služeb

Základní přístup zemědělského poradenského systému, který je v zemědělském podniku hlavně individuální poradenství podporované kontrolními seznamy a v menší míře také poradenství pro malé skupiny, v současné době přispívá ke zvyšování povědomí na úrovni zemědělců, kteří jsou příjemci podpory. Zejména pokud jde o konkurenceschopnost („životnost podniků“) a životní prostředí, což jsou hlavní témata předkládané diplomové práce. A toto vedle komplementárních okruhů činnosti vůči bezpečnosti životního prostředí, potravin a zdravotních a sociálních otázek zvířat komplexním způsobem, vzhledem k tomu, jak je způsob realizace velmi těsný a individualizovaný. Zvyšování povědomí je často usnadňováno strukturováním poradenství prostřednictvím kontrolních seznamů, které přetváří regulační ustanovení na užitečné informace pro zemědělce. Tento benefit se v blízké budoucnosti pravděpodobně zvýší, jakmile bude zemědělské poradenství plně funkční ve všech členských státech.

Malá skupinová poradenství na téma farem přispívají ke zvyšování povědomí, zejména o životním prostředí, zdraví a dobrých životních podmínkách zvířat. V členských státech, které zavedly systém zemědělského poradenství nad rámec přísných požadavků kontroly podmíněnosti, se další poradenství zaměřuje především na širší informovanost o životním prostředí a prioritách rozvoje venkova. V těchto členských státech je poradenství zejména příležitostí informovat o procesech na farmách, které přesahují požadavky kontroly podmíněnosti.

Celkový dosah individuálního poradenství byl pro rok 2008 přibližně 5 % zemědělců, kteří dostávali přímé platby ve 20 členských státech, pro které byly informace k dispozici. Ve členských státech a regionech, ve kterých bylo poradenství zavedeno od roku 2005, je dosah stabilizován kolem maximální míry 20 %. V roce 2008 bylo poradenství poskytnuto malým skupinám farem v 10 členských státech, přičemž v těchto deseti státech bylo dosahováno také přibližně 5 % příjemců přímých plateb.

Kvalitativní informace z případových studií a průzkumu ukazují diferencované výsledky, které se týkají zvyšování povědomí o poradenství zemědělců podle regionů a členských států a specifického způsobu, jakým bylo poradenství realizováno. Podle zemědělců, kteří byli zařazeni do studie se 34 % z nich domnívá, že jejich povědomí se v posledních letech změnilo (zlepšilo). Tato změna v povědomí je přisuzována v podobném poměru společnosti a médiím, zemědělskému poradenství a platebnímu mechanismu Společné zemědělské politiky (ADE s.a. 2009).

Poradenství také přispívá k informovanosti zejména o konkurenceschopnosti („životnost podniků“) a životním prostředí, vedle komplementárních okruhů bezpečnosti potravin, zdraví a dobrých životních podmínek zvířat ve společenství zemědělců. Míra, v jaké k tomu dojde, je primárně ovlivněna obsahem poradenství a způsoby, kterými je poradenství poskytováno. Je tedy možné očekávat variabilní dopady v jednotlivých členských státech. Individuální poradenství podporované kontrolními seznamy (předpokládá se ve 23 členských státech a funguje v 18 členských státech) má výhodu komplexnosti, zatímco poradenství malých skupin (10 členských států) a tematické poradenství (4 členské státy) umožňuje rozšířit počet zemědělců podporovaných poradenstvím.

Tematické rady by mohly být účinné při řešení konkrétních potřeb a požadavků zemědělců, zatímco poradenství malých skupin může vykazovat limity při řešení konkrétních obav každého z účastníků, jakož i přístupnosti a možné neochoty některých zemědělců podílet se na těchto událostech. Zavedený systém zemědělského poradenství (20 členských států z 27) přispívá ke zvyšování povědomí prostřednictvím svého základního přístupu (individuální poradenství podporované kontrolními seznamy) spolu s dalšími externími prvky a nástroji včetně stávajících rozšíření a poradenských služeb. Ty přispívají k lepší informovanosti částečně prostřednictvím jiných přístupů.

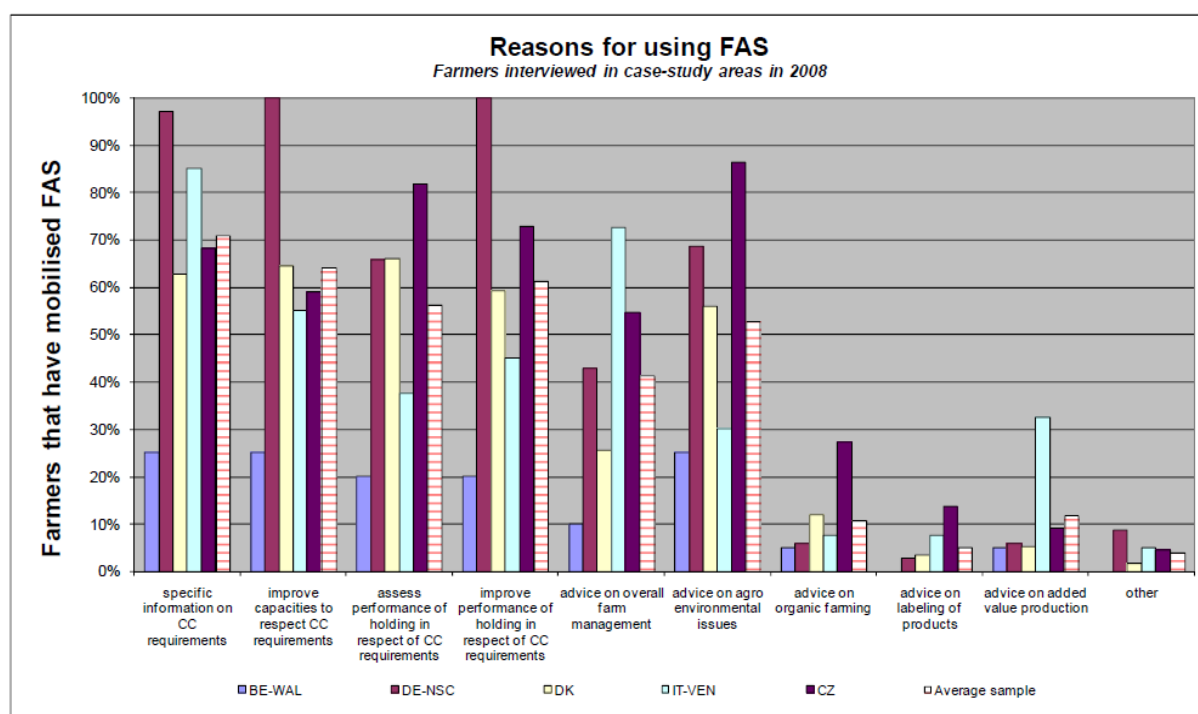
Zlepšení schopnosti respektovat požadavky kontroly podmíněnosti je také hlavní motivací zemědělců využívat tohoto poradenství. Rozsah tohoto stavu je primárně poháněn obsahem poradenství (odborně kvalifikované poradenství by mělo být přiváděno k podnětům, které vynášejí problémy), a také způsoby, kterými je poradenství poskytováno (věnování času otázkám a odpovědím vzneseným zemědělcem). Opět lze tedy očekávat variabilní dopady v různých členských státech. Další nástroje, jako jsou malé skupiny, tento přístup v některých členských státech účelně doplňují, neboť se zaměřují spíše na témata, která zemědělci často vybírají. Poradenství pro malé skupiny na farmě může být nákladově efektivním způsobem, jak oslovit značný počet zemědělců, a ilustrovat skutečné situace a problémy na přímo farmách.

I přes tento účinný přístup je třeba zdůraznit, že zemědělci, kteří využívají FAS, patrně patří k větším zemědělským podnikům (podle členských států), které jsou již zvyklé podávat žádosti o poradenské služby. Kromě toho údaje z členských států, které z velké části omezily poradenství na kontrolu podmíněnosti a zavedly jej před rokem 2007, obvykle uvádějí strop pro tento typ žádosti o poradenství na přibližně 20 % zemědělských podniků (ADE s.a. 2009).

Průzkum provedený poradenskou společností ADE s.a. provedený v červnu a červenci 2009 u zemědělců v pěti oblastech případových studií ukazuje, že nejméně polovina dotázaných mobilizovala FAS s cílem zlepšit své kapacity s ohledem na požadavky kontroly podmíněnosti.

Dále s cílem posoudit a zlepšit výkonnost jejich podniků v souvislosti s těmito požadavky. Nejnižší skóre bylo zjištěno u Belgie, kde je poradenství poskytováno postupně namísto celého rozsahu. Nezdá se, že by konkrétní poradenství týkající se jiných otázek, které přesahují rámec podmíněnosti, přímo souviselo s FAS farmáři. Průzkum byl proveden pro oblasti ve státech Belgie, Německo, Dánsko, Itálie a Česká republika (ADE s.a. 2009).

Na horizontální ose jsou vyznačeny důvody vedoucí farmáře k využívání poradenství a dotazované oblasti a na vertikální ose je zobrazena procentuální výše farmářů, kteří poradenství vyhledali.

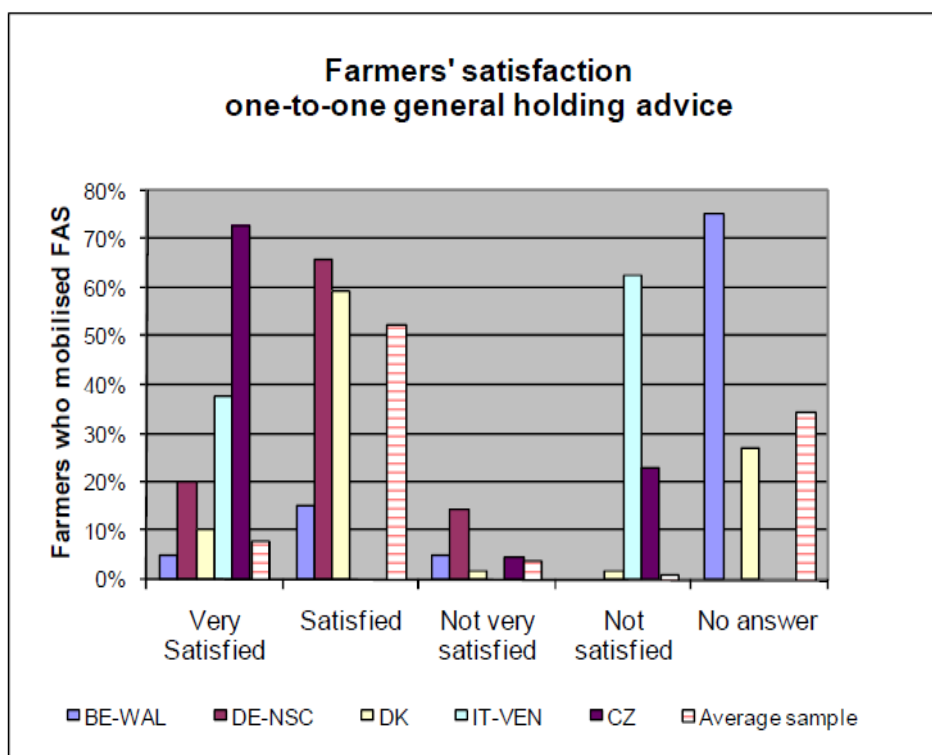

Graf 1 Průzkum důvodů pro využívání poradenství od FAS, zemědělci ve vybraných oblastech dotazovaní poradenskou společností ADE s.a. v roce 2008. Zdroj: ADE s.a. (2009).

V průzkumu byla položena otázka „Používáte službu poradenství poskytovanou Zemědělským poradenským systémem z následujících důvodů?“ Pro každou položku (viz obrázek 1) měl zemědělec možnost odpovědět na otázku „Ano“, „Ne, nepotřebuju to“ nebo „Ne, ale přemýšlím o tom“. Bylo také možné označit několik důvodů. Podle grafu byla Česká republika mezi oblastmi nejvíce vyhledávajícími poradenství z uvedených důvodů.

Dokonce v oblasti ekologického zemědělství, agroenvironmentálních problémů a v poradenství pro označování výrobků byla ČR na první příčce nejvíce vyhledávajících poradenství. Na vysokých příčkách bylo také Německo a Dánsko.

Další průzkum proveden podnikem ADE s.a. v roce 2009 pro stejné oblasti se týkal spokojenosti zemědělců s individuálními poradenskými službami. Průzkum ukázal, že většina zemědělců je spokojena se službami, které obdržela (viz obrázek 2). Rozhovory provedené během tohoto průzkumu s hlavními zúčastněnými stranami toto hodnocení potvrzují (ADE s.a. 2009).

Graf 2 Průzkum spokojenosti farmářů pro pět vybraných oblastí provedený poradenskou společností ADE s.a. v roce 2009. Zdroj: ADE s.a. (2009).

Na horizontální ose jsou vyznačeny stupně spokojenosti jdoucí zleva, velmi spokojený, spokojený, ne příliš spokojený, nespokojený a neodpověděl a níže jsou vypsány dotazované oblasti a na vertikální ose je zobrazena procentuální výše dotazovaných farmářů. Co se týče respondentů z České republiky, nejvíce označilo aktivitu FAS jako „velmi spokojený“ (přičemž nebyly jednoznačné odpovědi k různým oblastem), ale také poměrně značná část jsou farmáři řadící se k označení „nespokojený“ nebo „ne příliš spokojený“.

3.2 Kontrola podmíněnosti (Cross compliance)

Vyplácení podpor pro zemědělce je vázáno na dodržování pravidel podmíněnosti, která mají za snahu zmírňovat negativní vlivy zemědělství na životní prostředí a také zajistit ochranu základních environmentálních veřejných statků. Povinnost dodržovat pravidla pro získání platby je známa už z historie. Na tato pravidla navazují i nová nařízení EU, která se v plném rozsahu uplatňují od roku 2015 a je pravděpodobné, že získání dotací bude podmíněno pravidly i v budoucnu (Musilová 2016).

Koncept „Cross Compliance“ v zemědělství se vyvíjel jako ekonomické opatření ve Spojených státech. Tento termín označuje připojení určitých předpisů (např. environmentálních požadavků) na přímé platby v zemědělské politice (Meyer et. al. 2014, Knuth et. al. 2018). Systém Kontroly podmíněnosti byl zaveden v Agendě 2000 a dále představen v roce 2003 reformou Společné zemědělské politiky (SZP) a to s platností pro všechny členské státy (Borelli et al. 2011). Pravidla podmíněnosti se skládají z Povinných požadavků na hospodaření (PPH) a Standardů dobrého zemědělského a environmentálního stavu (DZES). PPH přímo vycházejí z legislativy a s tím jsou zemědělci dlouhodobě dobře obeznámeni. DZES se týkají třech oblastí, které jsou zároveň oblastmi pro účely vyhodnocování dodržování pravidel podmíněnosti, a jsou to oblast Životní prostředí, změna klimatu a dobrý zemědělský stav půdy.

Ve srovnání s DZES, což jsou standardy hospodaření na půdě, které jsou na technické rovině vyjednávány a odsouhlaseny v supra-regionálním (národním) měřítku, tak aby byli v souladu s lokálně-regionální zemědělskou praxí i bioklimatickými podmínkami zemědělství, DZES mají 3 hlavní témata, ochranu vody, půdy a krajiny a musí umožnit rentabilitu podniků. Nejedná se tedy o náročnou ochrannářskou legislativu, ale pouze, a právě o standardy. K jednotlivým oblastem a hlavním tématům, na které se oblasti PPH dělí, jsou přiřazeny skupiny povinných požadavků na hospodaření a jednotlivé standardy dobrého zemědělského a environmentálního stavu (Musilová 2016).

V ostatních zemích EU, kde byla nastavena Kontrola podmíněnosti bylo obdobně zavedeno, že za účelem získání plateb musí být zemědělci v souladu se stávajícími a již zavedenými předpisy nebo směrnicemi PPH a DZES, které se týkají několika otázek, ve kterých jsou zahrnuty vhodné postupy udržování úrovně organických látek v půdě (Borelli et al. 2011). Pro zemědělce jsou v tomto opatření nastaveny různé podmínky (Darie 2014). Například, že zemědělská půda, na kterou se vztahují tato pravidla, nesmí být použita pro pěstování trvalých kultur, k produkci ovoce a zeleniny, a to včetně brambor (Fojtíková a kol. 2008).

V případě, že žadatel o dotace tyto podmínky nedodrží, může mu být snížena nebo až nevyplacena jeho vybraná využívaná dotace. Toto je ověřováno kontrolou plnění pomocí tzv. kontrolovaných požadavků. Formu a metodu kontroly těchto požadavků si stanovuje každá země EU individuálně, přičemž musí být zkontrolováno 1 % podniků a na základě jednak náhodného výběru a jednak vyhodnocením rizik dle svých národních specifik (Ministerstvo zemědělství 2015b). Přidělení všech plateb z evropského finančního programu pro přímé platby zemědělcům na období 2014-2020 bude i nadále spojeno s dodržováním standardů DZES. Tím nejsou opomenuta pravidla podmíněnosti v souladu se všemi ustanoveními (Darie 2014).

Tematická půdní strategie EU zahrnující pokles organických látek, by mohla způsobit degradaci půdy jako další z hlavních ohrožení půd v Evropě. Význam prevence degradace půdy nebo jinými slovy snaha o snížení poklesu kvality půdy je rovněž uznána v reformě SZP a představuje důležitý aspekt v Kontrole podmíněnosti (Borelli et al. 2011).

Systém Kontroly podmíněnosti, s sebou přináší pro zemědělce i mnohé potíže při dodržování všech pravidel a nařízení. Podle studie Constantina Darie (2014) prováděné v Rumunsku, hlavní příčiny zde vedoucí k tomu, že zemědělci selhali při dodržování povinností k plnění povinností a sankcí za účelem snížení plateb jsou například: velké množství standardů DZES a požadavků, které se týkají režimů podpory PPH a jejich průběžné kontroly, a to i během platebních kampaní; nedostatečná informovanost zemědělců o povinnostech podmíněnosti; nedostatečně funkční Zemědělský poradenský systém (FAS); nízké počty kontrol půdy (přibližně 1% žadatelů) a nízká úroveň sankcí (1-5% platebních nároků) za porušení právních předpisů, norem nebo požadavků a také negativní vnímání zemědělců vůči platebnímu systému Kontroly podmíněnosti a dokonce zanedbávání některých zemědělců. Další příčinou může být i snížení počtu standardů a povinných požadavků (z 13 norem DZES a 18 požadavků PPH, v současnosti 7 standardů DZES a 13 požadavků PPH v nové implementaci), jejich formulace výslovným způsobem; zapojení kontrolních činností příslušných orgánů; dostatečné informování zemědělců (Zemědělský poradenský systém) a základní prvky pro optimalizaci systému podmíněnosti (Darie 2014).

Podle Darie (2014) ale může zavedení Kontroly podmíněnosti vést k dosažení alespoň dvou důležitých cílů SZP a rozvoje udržitelného zemědělství a ke zvýšení důvěryhodnosti SZP ve vztahu k očekáváním společnosti obecně.

3.2.1 Agenda 2000

Společná zemědělská politika (SZP) od svého založení v padesátých letech minulého století zaznamenala řadu reforem, které zpočátku pokračovaly cestou podpory rozšíření produkce s cílem řešit otázky bezpečnosti potravin vyplývající z druhé světové války. V 80. letech 20. století evropská produkce ale již nebyla charakterizována nedostatkem výroby potravin a negativní ekologické a ekonomické dopady přebytku výroby byly uznány. Následné reformy posunuly politiku směrem od podpory přímé produkce (Barnes et.al. 2015). McSharryho reforma z roku 1992 (Michlíčková 2010) nahradila cenové podpory přímými platbami pro zemědělce. Nové politiky pokračovaly v poskytování podstatných plateb zemědělcům, ale posunovaly se v důrazu na konkurenceschopnost venkovských podniků, kvalitu potravin, podporu diverzifikace zemědělských podniků a udržování životního prostředí (Barnes et.al. 2015). Jednou z jejích dalších reforem byla Agenda 2000 (Michlíčková 2010).

V listopadu 1996 byla mnohými vychvalována také Corkova deklaráce jako velký krok směrem k radikální reformě Společné zemědělské politiky (SZP), která se zaměřovala na obnovu priorit v oblasti životního prostředí a rozvoje venkova. Poté byla Evropskou komisí (ES) zveřejněna Agenda 2000 a její kapitola o zemědělství obsahovala řadu návrhů, které svou váhavostí rozrušily některé ekologisty. Oba dokumenty vyvolaly značnou diskusi ve členských státech a mezi orgány Evropské unie. Komise si přála vyplnit podrobnosti o návrzích Agendy 2000, zatímco ekologové se snažili obnovit některé z principů Corkovy deklaráce, které byly podle jejich názoru ztraceny v zimě roku 1996/97 (Winter and Gaskell 1998).

Agenda 2000 se kvůli ekonomickým a politickým změnám souvisejícím se vstupem států střední a východní Evropy do EU a přechodem na společnou měnu euro zdála nevyhnutelnou reformou společné zemědělské politiky. Tato reforma navržená Evropskou radou v roce 1997 a odsouhlasená v roce 1999, měla za cíl pokračovat v již započatých reformách (Fojtíková a kol 2008, Michlíčková 2010). Návrhy této reformy měly být promítnuty ve finančním hledisku na roky 2000–2006 (Fojtíková a kol. 2008).

Reforma se týká zejména prioritních oblastí jako konkurenceschopnost zemědělských podniků („životnost“) a životní prostředí, zejména cestou a) pokračování v zemědělské reformě (McSharryho reforma); b) zvýšení účinnosti strukturálních fondů a Fondu soudržnosti pomocí větší koncentrace projektů na konkrétní cíle a zeměpisné oblasti a snížením počtu cílů ze sedmi na tři; c) posílení předvstupní strategie pro kandidátské země zřízením dvou finančních mechanismů a to předvstupní strukturální nástroj (ISPA) za účelem podpory lepší dopravy a ochrany životního prostředí infrastruktur a předvstupní zemědělský nástroj (SAPARD), který by usnadnil dlouhodobé úpravy zemědělství a venkovských oblastí kandidátských zemí; a za d) přijetí nového finančního rámce na období 2000-2006 s cílem umožnit Unii vyrovnat se s hlavními výzvami počátku 21. století, zejména s tím, že v tomto období proběhlo rozšíření předpokládané o nejvýše šest nových zemí a současně se stanovením rozpočtové kázně (Breuss et. al. 2001).

Výsledkem Agendy 2000 měl být jednodušší, efektivnější a srozumitelnější systém řídicí společnou zemědělskou politiku. Tento systém měl být do budoucna také flexibilnější vůči aktuálnímu světovému vývoji a vybudovat si v mezinárodním obchodu se zemědělskou produkcí lepší postavení (Michlíčková 2010). Nejvíce závažnou změnou této reformy bylo zaměření SZP k neekonomickým aspektům, jako nezávadnost potravin a jejich kvalita, rozvoj venkovských oblastí, ochrana přírody a zacházení se zvířaty.

V roce 2003 byl ještě před rozšířením EU o dalších deset nových členských států zhodnocen průběh reformy a zároveň navržena její další úprava. Tato nová reformní opatření vstoupila v platnost roku 2005 s tím, že členské státy mohly využít možnost odložení tohoto termínu až do roku 2007. Nová úprava byla dílem Nařízení EU č. 1698/2005 o podpoře rozvoje venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova, kterým zahrnovala takzvaný „Decoupling“, tedy oddělení plateb na farmě od produkce, zavedením jednotné platby na plochu (SPS); zjednodušený systém SAPS, který platil k využití pro nové členské státy v prvních letech a teprve potom měli začít uplatňovat SPS; systém Kontroly podmíněnosti (Cross compliance – viz kapitola 3.2) ; „Systém povinné modulace“, který stanovoval povinné zvětšení objemu financí určených na rozvoj venkova. Další změnou bylo zavedení poradenského systému, kdy členské státy mají povinnost od roku 2007 nabídnout farmářům dobrovolný poradenský systém a poslední změnou se stalo povinné ukládání orné půdy do klidu na 10 % základní orné půdy na dobu 10 let. (Fojtíková a kol. 2008).

3.2.2 Standardy DZES

Standardy DZES (Dobry zemědělský a environmentální stav) jsou součástí Kontroly podmíněnosti a vztahují se na každého, kdo přijímá platby v režimu jednotné platby na plochu (SAPS). DZES stanovují požadavky pro zemědělce, pokud jde o půdu, a rovněž zachovávají řadu charakteristik místních a krajinných prvků (Bazoffi et. al. 2011). DZES je postup, který se odráží v otázkách, zda zemědělské činnosti odpovídají určitým standardům udržitelnosti. V poslední době jsou takové otázky v EU stále více diskutovány. Hodnotitelé zde mají tendenci opírat se o rizika pro ekosystémy, předcházení rizikům a o podhodnocování ekonomických rizik, s nimiž se zemědělci musí vyrovnávat. Rizika chudoby na venkově jsou u hodnotitelů také zmiňována, ale nemají žádnou návaznost na debatu DZES. Je vždy zásadou, že DZES jsou standardy zajišťující základní laťku šetrné péče o zemědělské plochy, ale musí umožnit rentabilitu podniků. Naproti tomu globální diskuse mají tendenci klást důraz na odolnost zacházení s ekonomickými riziky při zachování udržitelnosti.

DZES je uznávaný soubor norem, který má dva cíle. Je to jak ochrana přírodních zdrojů, tak snaha poskytovat výhody lidem, rostlinám, životnímu prostředí, podzemní vodě, společnosti, venkovskému hospodářství a venkovu. Tím naznačuje posun v zemědělství směrem k podstatné ekonomice. Od roku 2003, kdy bylo DZES zavedeno písemně (na rozdíl od roku 2005, kdy bylo zavedeno v praxi), dosud proběhly pouze minimální změny. Ty jsou víceméně spojeny s administrativním přečíslováním z počátečního souboru 10 povinných standardů na současný soubor 7 norem, které se stále zaměřují na počáteční priority. Ochrana podzemních vod, půda a ochrana biodiverzity jsou klíčovými tematickými otázkami DZES.

Existují tři normy spojené s ochranou vod, tři normy s ochranou půdy a jedna s ochranou krajiny. Základem této podpory byl prospěch udržitelné funkce využívání půdy pro lidi, rostliny a životní prostředí (ekosystémové aspekty udržitelnosti). Byl také určen pro prospěch společenského ospravedlnění převodu velkých peněžních prostředků, které měly zájem evropských daňových poplatníků a zemědělců (sociální udržitelnost). A posledním, ale neméně důležitým aspektem je, že by DZES měl usnadnit rovné podmínky pro zemědělce, kteří si konkurují zemědělskými produkty, v souvislosti s vysokou variabilitou ekonomických, sociálních, přírodních a klimatických podmínek socioekonomické krajiny EU (ekonomický aspekt udržitelnosti). Kvůli těmto třem aspektům udržitelnosti zemědělci dostávají odměnu za splnění podmínek DZES (Poláková 2018).

3.3 Program rozvoje venkova

Programy rozvoje venkova (PRV) představují druhý pilíř Společné zemědělské politiky (SZP). Politika rozvoje venkova s výjimkou národního spolufinancování (což je téměř stejná velikost) má na období 2014-2020 rozpočet ve výši 99 587 miliard eur. Politika rozvoje venkova EU je zaměřena na zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví, poskytování veřejných statků jako je ochrana životního prostředí a zlepšení podmínek pro vytváření živějších a atraktivnějších venkovských oblastí (Andersson 2017). Aby bylo možné lépe koordinovat činnosti a maximalizovat součinnost s ostatními evropskými strukturálními a investičními fondy (ESIF), byla s každým členským státem zřízena Dohoda o partnerství, která zdůraznila jejich širokou strategii pro strukturální investice financované z EU (European Commission 2015).

Přestože druhý pilíř stále představuje méně než 25 % z celkových výdajů na SZP, zahrnuje velký soubor opatření, která přispívají k několika ambiciózním a strategickým cílům. V minulém programovém období 2007–2013 nařízení o PRV poskytlo nabídku 43 opatření, která mohla být vybrána buď členskými státy nebo regiony při navrhování programů pro rozvoj venkova (Bonfiglio et al. 2017).

Evropský parlament schválil dne 19. listopadu 2013 nařízení o novém víceletém finančním rámci a interinstitucionální dohodě o řádném finančním řízení pro Program rozvoje venkova na období 2014-2020. Tento víceletý finanční rámec stanovuje celkový rozpočet pro odvětví „Ochrana přírodních zdrojů a hospodaření s nimi“ (včetně SZP) ve výši 373,17 miliardy eur v cenách roku 2011, což představuje 38,9 % celkových prostředků na závazky pro EU-28. „Regulace zemědělského trhu a přímé platby představují 28,9 % všech plánovaných závazků. Kromě toho 8,8 % těchto závazků představují opatření pro rozvoj venkova. Rozpočet na zemědělství a rozvoj venkova pro rok 2020 tedy činí 49 miliard eur, což se rovná 34,9 % celkové výše rozpočtu a představuje o několik procent méně, než bylo určeno na SZP na počátku finančního výhledu (40,5 % v roce 2014)“ (Massot 2018).

3.3.1 Priority Programu rozvoje venkova

Nové nařízení o PRV na období 2014–2020 se zabývá šesti hospodářskými, environmentálními a sociálními prioritami a programy obsahujícími jasné cíle, které stanovují, čeho má být dosaženo. Hlavní tematické linky konkurenceschopnosti podniků („životnosti“) a ochrany životního prostředí zůstávají (European Commission, 2015).

Jsou to, za prvé osamostatněná podpora předávání znalostí a inovací v zemědělství, lesnictví a ve venkovských oblastech; za druhé zvýšení konkurenceschopnosti všech druhů zemědělské činnosti, zlepšení životaschopnosti zemědělských podniků a udržitelné obhospodařování lesů; za třetí podpora organizace potravinového řetězce, včetně zpracování a uvádění zemědělských produktů na trh, dobrých životních podmínek zvířat a řízení rizik v zemědělství; za čtvrté obnova, zachování a zlepšení ekosystémů v zemědělství a lesnictví; za páté podpora účinného využívání zdrojů a podpora přechodu na nízkouhlíkovou ekonomiku v odvětvích zemědělství, potravinářství a lesnictví; poslední prioritou je podpora sociálního začleňování, snižování chudoby a hospodářského rozvoje ve venkovských oblastech (European Commission, 2015).

3.3.2 Program rozvoje venkova ČR

Program rozvoje venkova pro Českou republiku byl formálně přijat Evropskou komisí dne 26. května 2015 a nastiňuje české priority pro využití téměř 3,1 miliardy eur veřejných prostředků, které jsou k dispozici na sedmileté období 2014–2020 (2,3 miliardy eur z rozpočtu EU, z toho 135 milionů eur bylo převedeno z prostředků na přímé platby v rámci SZP a 769 milionů eur na vnitrostátní spolufinancování). Ve 2. novele PRV (přijaté v červnu 2016) Česká republika zvýšila národní příspěvek, kterým celkový veřejný příspěvek dosáhl více než 3,5 mld. eur (European Commission 2015).

PRV pro Českou republiku se zaměřuje na všech šest priorit. Především na zajištění udržitelného hospodaření s přírodními zdroji a na podporu zemědělských postupů šetrných ke klimatu, přičemž přibližně 25% zemědělské půdy podléhá smlouvě na ochranu biodiverzity, 11 % na zlepšení hospodaření s vodou a 12 % na ochranu půdy. Druhým zaměřením je zvýšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví a potravinářského průmyslu s cílem poskytnout investiční podporu pro 3 500 zemědělských podniků, dále pro téměř 1 450 investičních projektů v lesnických technologiích a 830 projektům v potravinářském průmyslu. PRV rovněž přispěje k posílení hospodářství venkova vytvořením téměř 1 900 nových pracovních míst. Priority budou doplněny o předávání znalostí a poradenské služby, kde bude vyškoleno téměř 19 000 účastníků a 3 000 účastníků obdrží specifické poradenské služby (European Commission 2015).

3.3.3 Politika rozvoje venkova

Politika rozvoje venkova byla formálně zavedena prostřednictvím Programů rozvoje venkova jako druhého pilíře SZP v roce 2000. Vzhledem k tomu, že každý PRV pokrývá období sedmi let, existuje vždy jednoznačně vyčleněné programovací období: zdokumentovaný cyklus 2000–2006, nejlépe zdokumentovaný cyklus 2007–2013 a v poslední době 2014–2020 (stále probíhající). Česká republika implementuje supra-regionální program, tak jako tomu je u převažujícího počtu individuálních členských zemí. Ostatní členské státy s federálním uspořádáním si mohou vybrat mezi tím, zda budou mít jeden PRV pro celou zemi, regionální programy rozvoje venkova, které budou pokrývat různé části území, nebo národní program doplněný souborem regionálních PRV.

Členské státy musí před implementací předložit své Programy rozvoje venkova, které jsou vytvořeny z velké nabídky způsobilých opatření, před jejich zavedením a zpřístupnit je veřejnosti. I když je převažující počet intervencí pro členskou zemi volitelný, je zásadní povinností, aby členská země nabídla zemědělcům agroenvironmentální opatření (které je však povinné pouze pro členskou zemi a na rozdíl od povinných standardů DZES je dobrovolné pro zemědělce). Podpory informovanosti, školení a poradenství nejsou pro členskou zemi povinné, ale všechny členské země bez výjimky tuto podporu uplatňují (Andersson 2017).

Politiku rozvoje venkova pomáhají plnit dotační intervence, které zabezpečují na venkovech nespočet aktivit. Dotace jsou zajišťovány pomocí několika dotačních programů, které lze podle zdroje finančních prostředků rozdělit na dvě základní skupiny. Jsou to národní dotační programy, které plně hradí státní rozpočet ČR a evropské dotační programy, které jsou financovány prostřednictvím Evropských strukturálních a investičních fondů a částečně ze státního rozpočtu ČR (Sněhotová 2018).

Aby bylo zajištěno splnění všech cílů, je požadováno přidělení minimální části rozpočtu jednotlivým prioritám. Dalšími klíčovými charakteristikami PRV je požadavek na spolufinancování evropských fondů členskými státy a dále, že vybraná opatření v oblasti rozvoje venkova také vyžadují podíl soukromého financování. Kromě těchto minimálních prahových hodnot jsou programovací regiony PRV při rozdělování rozpočtu ve členských státech EU relativně volné a ponechávají prostor pro stanovení regionálních priorit (Uthes et. al. 2017).

Společná zemědělská politika (SZP) je reformována každé tři až sedm let. V roce 2013 byl dokončen proces přijímání nového nařízení SZP, který zahrnuje opětovné vymezení cílů politiky, nástrojů a rozdělení rozpočtu na dalších sedm let (2014–2020). Po více než třech letech diskusí a intenzivních jednání byl reformní proces uzavřen v listopadu a prosinci 2013 přijetím čtyř základních nařízení reformované SZP Radou Evropské unie a podle Lisabonské smlouvy poprvé Evropským parlamentem. (Erjavec and Erjavec 2015). SZP je nejdůležitější politikou EU z hlediska celkových výdajů v Programu rozvoje venkova (44 % z celkového rozpočtu EU v roce 2011) (Henke et. al. 2010, Bonfiglio et al. 2017).

Od doby Agendy 2000 se SZP rozlišuje na dva pilíře podporované dvěma příslušnými fondy. Prvním pilířem je Evropský zemědělský garanční fond (EZGF), který financuje přímé platby zemědělcům a intervence na trhu, druhým pilířem je Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (EZFRV), který spolufinancuje Program rozvoje venkova prostřednictvím jednotlivých členských států nebo regionů EU (Bonfiglio et al. 2017).

EZFRV je politickým nástrojem, který má největší potenciál aktivně podporovat poskytování veřejných statků prostřednictvím záměrného a cíleného přístupu. S vyčleněním stovek miliard eur na rozvoj venkova, včetně národního spolufinancování, je zdaleka největším zdrojem finančních prostředků na podporu poskytování specifických veřejných statků spojených se zemědělstvím v Evropě. Kapacita poskytovat veřejné statky je však vysoce závislá na způsobu, jakým členské státy navrhnou své programy rozvoje venkova, na akcích, které se rozhodnou upřednostňovat, na kritériích způsobilosti, které použijí, na způsobu, jakým jsou tato opatření navržena a zaměřena, a způsob, jakým jsou programy poskytovány.

Jednou ze silných stránek politiky rozvoje venkova je její programovací přístup, čímž je stanoven rámec strategických priorit a pokynů pro provádění, monitorování a hodnocení na úrovni EU. Přitom byla členským státům poskytnuta značná flexibilita pro určení opatření, která se rozhodnou provádět, a pro způsoby provádění s cílem uspokojit potřeby konkrétních oblastí. Existuje pouze jedno povinné opatření pro rozvoj venkova a tím je agroenvironmentální opatření. Avšak vzhledem k rozsahu cílů politiky rozvoje venkova, zahrnující konkurenceschopnost, environmentální a sociální cíle a rozdílné úrovně předností, které mají v různých členských státech hospodářské, sociální a environmentální záležitosti, dochází k velkým rozdílům ve způsobu, jakým se v jednotlivých programech rozvoje venkova zabývá poskytováním ekologických a sociálních veřejných statků (Cooper et. al. 2009).

Probíhá dlouhodobá rozprava o územní nerovnováze, kterou vytvořila Společná zemědělská politika a jejím nesouladu s cíli soudržnosti a konvergence EU. Zkoumá se, do jaké míry je přidělování výdajů na Rozvoj venkova skutečně „venkovské“, tedy do jaké míry skutečně podporuje venkovské regiony spíše než ty „nevenkovské“. V této debatě je odkazováno na vícerozměrnou definici slova „venkovský“, která se liší od těch tradičních, zdůrazněním na probíhající transformace venkovských regionů napříč rozvinutými průmyslovými hospodářstvími. Taková definice zahrnuje společensko-ekonomické charakteristiky, strukturu hospodářství a odlehlost (Bonfiglio et al. 2017).

Analýza podle Camaioni et. al. (2013) naznačuje, že PRV je méně "venkovský", než bylo uvedeno v politických záměrech, aniž by vyvolával skutečný redistribuční efekt z městských na venkovské prostory. Tento výsledek nebyl úplně překvapující, jelikož bylo jinými autory již několikrát poukázáno na existenci negativního vztahu mezi rozsahem venkovské kultury a objemem podpory z PRV. Další studie zhodnotily hlavní faktory, které vedly k tomuto nerovnoměrnému prostorovému rozdělování finančních prostředků. Lze jej připisovat nejen některým významným rozdílům mezi regiony EU (využívání půdy a charakteristiky založené na jednotlivých odvětvích na místní úrovni), ale také s ohledem na určité zeměpisné charakteristiky, například státy a jejich okolní prostor (Bonfiglio et al. 2017).

Přesněji tedy regiony v jednotlivých zemích EU, které se nacházejí v dané zemi dostávají více (nebo méně) z Programu rozvoje venkova než jiné regiony, které se nacházejí v jiné lokalitě, v důsledku historických a politických rozdílů. Navíc objem podpory PRV, který obdrží jakýkoliv region, je ovlivněn „venkovským“ stupněm daného regionu, ačkoli někdy v opačném směru, a je také ovlivněn množstvím podpory, kterou obdržely sousední regiony, a tím i jejich „venkovským“ stupněm (Bonfiglio et al. 2017).

3.3.4 Hlavní cíle programu rozvoje venkova 2014–2020

V posledních dvou desetiletích, na přelomu tisíciletí, bylo možné identifikovat bouřlivý vývoj a strukturální přeměnu venkovských oblastí, které byly již dlouho spojovány se zemědělstvím. Procesy spojené se suburbanizací, zintenzivňující se globalizací a následným rozvojem informačních technologií znamenaly, že krajina se pod tlakem výše uvedených trendů stala velmi rozmanitou. Rozmanitost venkovských oblastí se dále zvyšuje podle specifik jednotlivých států Evropské unie. Jednotná politika rozvoje venkova však existuje od roku 2001, v Čechách od r. 2007 a podle jejích tvůrců, by se měla zaměřovat na řešení problémů spojených se životem na venkově a na stimulaci faktorů pro její další rozvoj (Pelucha et. al. 2016).

Hlavními cíli Programu rozvoje venkova jsou v tomto období obnova, zachování a zlepšení ekosystémů závislých na zemědělství prostřednictvím zejména agroenvironmentálních opatření, dále investice pro konkurenceschopnost a inovace zemědělských podniků, podpora vstupu mladých lidí do zemědělství nebo krajinná infrastruktura. Program bude rovněž podporovat diverzifikaci ekonomických aktivit ve venkovském prostoru s cílem vytvářet nová pracovní místa a zvýšit hospodářský rozvoj. Podporován bude komunitně vedený místní rozvoj, tedy metoda LEADER, která přispívá k lepšímu zacílení podpory na místní potřeby daného venkovského území a rozvoji spolupráce aktérů na místní úrovni. Horizontální prioritou je předávání znalostí a inovací, která bude probíhat formou vzdělávacích aktivit a poradenství a také spolupráce v oblasti zemědělství a lesnictví (Státní zemědělský intervenční fond, 2015).

Hlavní problémy vyplývající z implementace systému podmíněnosti a opatření k jejich odstranění v roce 2015–2020 jsou snížení počtu standardů a požadavků odstraněním těch, které nesplňují účel, pro který byly zavedeny, a to na základě analýzy nákladů a přínosů. Dále přezkoumat a definovat normy v konkrétních oblastech, které budou pokrývat několik cílů SZP, ale nepovedou ke zvýšení administrativních nákladů a zbytečných výdajů pro zemědělce.

Budou uplatňovány požadavky na velikost a typ zemědělského podniku s výjimkou zemědělců, kteří se účastní platebního režimu pro drobné zemědělce a drobné zemědělské podniky, kde je riziko nízké. Dále využívání stávajících monitorovacích a kontrolních systémů v této oblasti zahrnující několik specializovaných subjektů s cílem zlepšit proveditelnost kontrol a chybná rozhodnutí o vyloučení nebo sankcích, používání systémů analýzy rizik a informací na úrovni podmíněnosti s cílem snížit kontrolní vzorek a počet kontrol zemědělských podniků (Darie 2014).

3.3.4.1 Konkurenceschopnost, Životní prostředí,...

Problémy a potřeby zemědělského sektoru EU byly vymezeny na základě řady dokumentů týkajících se reformované SZP z roku 2003, jakož i na novějších politických diskuzích. Mezi identifikované potřeby patří větší tržní orientace a zvýšená konkurenceschopnost, bezpečnost a kvalita potravin, stabilizace zemědělských příjmů, začlenění environmentálních zájmů do zemědělské politiky a rozvoj vitality venkovských oblastí (ADE s.a. 2009).

3.3.4.1.1 Konkurenceschopnost

Pojem konkurenceschopnost v zemědělství odráží především vývoj a úroveň zemědělství země z hlediska uplatnění její produkce na národních i mezinárodních trzích. Při posuzování konkurenceschopnosti zemědělského sektoru je nutno zahrnout i dosahovanou úroveň finančně ekonomických výsledků podniku v tomto odvětví. Zároveň má také význam analýza působení okruhů činitelů, které formují národní a sektorovou specifickou (Grega 2004).

Jednou z významných priorit Ministerstva zemědělství ČR je zajištění udržitelnosti zemědělství a také posílení jeho konkurenceschopnosti. Důležitým klíčovým faktorem, který umožní dosažení tohoto cíle, je především kvalifikovaná pracovní síla. Ta by zajistila efektivní využití moderních technologií, které umožní snížení výrobních nákladů, zvýšení kvality produktů a eliminaci přírodních faktorů v maximální míře, které negativně ovlivňují zemědělskou výrobu. (Jurečka 2014). Podle EZFRV je k dosažení cíle zlepšení konkurenceschopnosti zemědělského a lesnického sektoru, důležité vytvořit jasné strategie rozvoje, zaměřené na posílení a přizpůsobování lidského a fyzického potenciálu a kvality zemědělské produkce (ADE s.a. 2009).

V počátečních letech Společné zemědělské politiky byla konkurenceschopnost řízena především úsporami z rozsahu, díky větší mechanizaci a produktivitě získané skrz významný pokrok v agronomických a zemědělských technikách. Zaměření se nyní přesunulo na diferenciaci ve prospěch výrobků s vyšší přidanou hodnotou v celkovém kontextu globální konkurenceschopnosti zemědělské výroby a nových požadavků spotřebitelů. To znamená lepší propojení se zvýšenou poptávkou po vysoce kvalitních produktech a produktech s přidanou hodnotou; inovační výrobní systémy; lepší začlenění v zemědělsko-potravinářském řetězci a v některých případech rozvoj specifických segmentů trhu a rozvoj nových odbytišť pro zemědělské produkty (včetně nepotravinářských výrobků) (ADE s.a. 2009).

Opatření hospodářské politiky významně přispívají k rozdílné úrovni konkurenceschopnosti národních zemědělských sektorů. Tato politika významně formuje tržní prostředí všeobecně i specificky v jednotlivých sektorech ekonomiky (Grega 2004). Jsou to všeobecná opatření hospodářské politiky i opatření zemědělské politiky, které spoluurčují úroveň konkurenceschopnosti v zemědělském sektoru. A to především dotace na výrobní vstupy, důchodové dotace, výrobové dotace a opatření, která stabilizují ceny zemědělských produktů a také podporují vývoz a restrikci dovozu (Měrtlová 2007).

Potenciálně může být konkurenceschopnost zaměřována i aktivitami Zemědělského poradenského systému (FAS). Zde přínos EZFRV nebude mobilizován, za předpokladu, že do oblasti kontroly podmíněnosti budou zahrnuty i poradenské činnosti, které budou přesahovat minimální cíl zahrnující alespoň PPH a DZES, které členské státy předpokládají a provádějí. I přes potenciálně velký rozsah FAS a také poradenských služeb podporovaných z EZFRV, jen několik členských států integrovalo poradní činnosti zaměřené na konkurenceschopnost v jejich FAS. Tyto druhy služeb jsou však k dispozici zemědělcům mimo FAS, a to hlavně prostřednictvím jiných poradenských služeb. FAS dosud řešil otázky konkurenceschopnosti poněkud nepřímou, a to především prostřednictvím zdokonalených dokumentačních systémů v souvislosti s uplatňováním kontroly podmíněnosti (ADE s.a. 2009).

3.3.4.1.2 Životní prostředí

Otázky týkající se životního prostředí zaznamenaly rostoucí význam ve veřejných diskusích a koncepce udržitelnosti již nemůže být ignorována nebo oddělena od politik zemědělství. (ADE s.a. 2009). Evropská veřejnost klade životnímu prostředí velký význam. Průzkumy o postoji naznačují, že se obavy týkající se životního prostředí projevují obzvláště, pokud jde o ztrátu biologické rozmanitosti, zmírnění změn klimatu, znečištění vody a ovzduší a vyčerpání přírodních zdrojů, včetně půdy (Cooper et.al. 2009).

V některých členských státech existuje dobře zdokumentovaný požadavek na přístup k venkovu, chráněným oblastem a určitým krajinám. Tento výsledek byl zdokumentovaný pomocí velkého počtu návštěvníků národních parků a přírodních rezervací a významná část populace jsou také členy environmentálních nevládních organizací. Společné hodnoty, které společnost klade na životní prostředí, se odráží v politických cílech, které specifikují požadovanou úroveň vyvažování konkurenceschopnosti podniků („životnosti“) a ochrany životního prostředí v setrvalě udržitelném rozvoji, což je hlavní komponent veřejného zájmu (Cooper et.al. 2009).

3.3.5 Inovace v poradenství a PRV

3.3.5.1 Inovace v Poradenství ČR

Odborné individuální poradenské služby zaměřené mimo jiné na kontrolu podmíněnosti a zvýšení konkurenceschopnosti včetně zavádění inovací pro malé farmy, poskytovali i nadále poradci akreditovaní Ministerstvem zemědělství a vedení v Registru poradců akreditovaných MZe. Vzhledem k tomu, že údajně dosud nebylo otevřeno kolo pro příjem žádostí z opatření PRV 2014–2020 Poradenské, řídicí a pomocné služby pro zemědělství, zřejmě zatím nedošlo v novém programovém období k podpoře těchto služeb z uvedeného programu.

V oblasti zemědělství bylo nově akreditováno 9 poradců v podoblastech rostlinná výroba, živočišná výroba a péče o půdu. Poradci, kterým končila platnost akreditačního certifikátu v roce 2016, si mohli po úspěšném absolvování testu a pohovoru před komisí prodloužit jeho platnost na dalších 5 let. Celkem se reakreditovalo 25 poradců v oblasti zemědělství a 10 v lesnictví. K datu 31. 12. 2016 bylo v Registru vedeno 209 poradců.

Poradci se i nadále účastnili nepovinných registrovaných vzdělávacích akcí podle vlastního výběru a dále i povinných akcí k prioritním tématům, organizovaných správcem Registru, tj. ÚZEI, ve spolupráci s odborníky výzkumných institucí. Prezentováno bylo 11 seminářů tematicky zaměřených na konkurenceschopnost podniků („životnost“) a ochranu životního prostředí, např. lesnictví, rostlinolékařství, péči o půdu, ekologické zemědělství, živočišnou výrobu, optimalizaci hospodaření zemědělského podniku apod.

Úlohu informační podpory plní též webových poradenství, určené jak pracovníkům vykonávajícím rezortně zaměřené činnosti, tak i k obecnému využití s cílem zjednodušení přístupu k poradenským informacím, a to s využitím sdružování informací a propojování webových portálů. Jedná se o zpřístupňování specializovaných informací v oblastech zemědělství, lesnictví, ekologického zemědělství, potravinářství, vodního hospodářství i rozvoji venkova, dále metodik, formulářů či doporučení pro praxi (Ústav zemědělské ekonomiky a informací, 2017).

3.3.5.2 Inovace v Programu rozvoje venkova

Podle dokumentu Programu rozvoje venkova 2014–2020 souvisí potřeba inovací se stávající nízkou produktivitou výrobních faktorů v zemědělství, potravinářství a lesnictví (Ministerstvo zemědělství 2015b).

Je zapotřebí zejména zvýšení kapitálové vybavenosti a zlepšení kvality pracovní síly, a to jak prostřednictvím vzdělávání, tak generační obměnou v zemědělství, lesnictví a potravinářství. Je také nutné zamezit odchodu mladých a kvalifikovaných pracovníků za jinými nezemědělskými pracovními pozicemi, které se nachází především ve městech (Ministerstvo zemědělství 2015b).

Politické cíle programu se víceméně nezměnily, došlo ale ke změnám ve formální struktuře programu, počtu opatření, ze kterých je možno vybírat, a opatření financování. (Andersson 2017). Program rozvoje venkova 2007–2013 nabídl zájemcům o dotační podporu v oblasti investic prostřednictvím osy I „Zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví“ celou škálu možností. Například v podoblasti Modernizace zemědělských podniků proběhlo 9 kol přijímání žádostí a 4757 žádosti nebo projektů bylo zrealizováno. Také byly poskytnuty dotační prostředky ve výši 9,5 mld korun. Kromě investičních projektů mohli zemědělci také předkládat žádosti o dotace na inovativní projekty v zemědělství. V této oblasti se v uplynulém období podařilo podpořit celkem 13 projektů ve spolupráci s vysokými školami a výzkumnými subjekty za celkem 102 milionů korun. Ze zrealizovaných projektů se jednalo například o zaměření na progresivní managementy v chovu skotu.

Pro období 2014–2020 je připraveno několik změn oproti programovému období 2007–2013. Pro ozvláštnění existujících metod postupu při výběru projektů byla operace projektové přihlášky rozdělena na záměry podle jednotlivých druhů zvířat (skot, prasata, drůbež, ostatní hospodářská zvířata a rostlinná výroba) a dále také podle velikosti jednotlivých projektů. Každý záměr tedy nově získal svou vlastní dílčí alokaci a projekty s různým záměrem si už nemusí být svými rivaly. Je také nyní možno lépe určit, kolik peněz, který sektor získá.

Jako novinka pro žadatele v oblasti administrace přichází zavedení povinnosti předložení kompletní dokumentace ke zrealizovanému výběrovému řízení ještě předtím, než je projekt schválen. Toto opatření by mělo žadatele ujistit, že jejich výběrové řízení bylo provedeno správně, a to ještě před podepsáním Dohody o poskytnutí dotace. Tímto opatřením je zamýšleno předcházet neproplacení řady projektů, z důvodu nesplnění podmínek Pravidel, nebo z důvodů špatně provedeného výběrového řízení, jako se tomu častokrát stávalo v předešlých programových obdobích. V oblasti pozemkových úprav došlo také k několika inovacím oproti předešlému období.

Mezi základní změny se řadí příjem žádostí, který bude probíhat kontinuálně, dále redukce záměrů operace z původních čtyř záměrů pouze na dva záměry a podpora realizace projektů v rámci komplexních pozemkových úprav (Ministerstvo zemědělství 2016).

Nová implementace také zvažuje zavedení zemědělského poradenského systému pro zemědělce, který by poskytoval informace, pokyny a poskytoval poradenství v oblasti kontroly podmíněnosti. Rovněž inspekce v terénu zajistí zemědělcům minimální úroveň poradenství a poskytnou tak určité pokyny pro dodržování podmíněnosti (Darie 2014).

U stanovených požadavků a standardů k plnění podmínek Kontroly podmíněnosti došlo k úpravě označení a změně číslování v roce 2015. Zkratka SMR (Statutory Management Requirements) pro označení povinných požadavků na hospodaření, byla nahrazena označením PPH (Povinné požadavky na hospodaření). Došlo také ke změně označení standardů, které byly známy pod zkratkou GAEC (Good Agricultural and Environmental Conditions) a které nyní budou uváděny pod zkratkou DZES (Dobrý zemědělský a environmentální stav) , i když původní zkratka je v Evropě nadále v platnosti (Ministerstvo zemědělství 2009).

4 Materiál a metody

V první části této práce byla zpracována domácí i zahraniční literatura, a to jak knižní publikace, tak odborné články ze zahraničních portálů a dále několik materiálů týkajících se dané problematiky vydané Ministerstvem zemědělství ČR. Na základě utřídění poznatků zahraniční i české literatury byly provedeny závěry napomáhající k vyhodnocení hypotézy a řešení cílů vytyčených v této práci. Dále jsou vytyčeny metody, které byly zvoleny pro řešení konkrétních problémů zde uvedených.

Data v této práci byla vyhodnocována a zpracována především pomocí databází a zdrojů ze Statistického úřadu Evropské Unie (Eurostat). Byl využit elektronický archiv detailních rozpočtů plánovaných pro Program rozvoje venkova 2014–2020 pro jednotlivé administrativně biogeografické regiony (109 regionů). Bylo vyhodnocováno na úrovni administrativně geografických regionů, pro které jsou k dispozici finance na poradenství a také klimatické regiony. Do jednotlivých priorit PRV si státy rozdělují finance individuálně podle svých potřeb. Dokumenty jednotlivých regionů shrnují, jakým způsobem jednotlivé státy/regiony plánují využít měnové podpory podle daných priorit poskytnutých z Programu rozvoje venkova v letech 2014 až 2020 na základě svých aktuálních potřeb, která zemědělská odvětví budou finančně podpořena, zlepšena a případně rozšířena. Data mohou také obsahovat některé modifikace.

Elektronický archiv detailních rozpočtů PRV, který byl použit pro vyhodnocení, obsahuje 6 priorit. Zde byly detailně vyhodnoceny priority 2, 4 a 5 a z nich finanční příspěvky přidělené hodnotě „knowledge“. Tato hodnota je provázána s hlavními rozpočtovými aktivitami jednotlivých regionů.

Priorita 1 je nazvána jako Znalosti, obsahuje pouze hodnoty „knowledge“, ale neobsahuje žádné finance, ty jsou přiřazovány až dalším pěti věcným prioritám. Priorita 2 je nazvána jako Zlepšení životaschopnosti farem a konkurenceschopnosti všech typů zemědělství ve všech regionech a podpora inovativních zemědělských technologií a udržitelné správy lesů, (v této práci byla pojmenována jako „Životnost zemědělských podniků“). Do této priority spadají další podpriority. Jsou to 2A Ekonomická výkonnost, restrukturalizace a modernizace, 2B Generační obnova a případně 2C Lesnictví.

Priorita 4 je pojmenována jako Obnova, zachování a zlepšení ekosystémů souvisejících se zemědělstvím a lesnictvím. Dále obsahuje podpriority 4A Biodiverzita, 4B Vodní hospodářství a 4C Půdní eroze a management.

Priorita 5 je pojmenována jako Podpora efektivního využívání zdrojů a podpora přechodu na nízkouhlíkovou a klimaticky odolnou ekonomiku v zemědělství, potravinářství a lesnictví. Tato priorita dále obsahuje podpriority 5A Vodní účinnost, 5B Energetická účinnost, 5C Obnovitelná energie, 5D Snížení skleníkových plynů a NH₃ a 5E Priority konzervace uhlíku. V této práci jsou tyto dvě priority 4 a 5 pod názvem „Životní prostředí“, Všechny výše uvedené priority a podpriority byly zařazeny do metodiky této práce. Priority 3 a 6 nejsou součástí této práce, proto nebyly brány v potaz.

Hodnota „knowledge“, která byla zpracována ve vyhodnocování, zahrnuje položky jako poradenství, informovanost a vzdělání v zemědělství. Tato hodnota se vyskytuje vícekrát v podprioritách těchto rozpočtů a pro celkové vyhodnocení byla sečtena do jedné hodnoty pro každý region jednotlivých členských států jak pro finanční, tak procentuální údaje.

Pro tuto práci byla tedy stěžejní data vykazující měnovou a procentuální výši podpor životnosti a životního prostředí jednotlivých regionů. Podle těchto dat byly sestaveny kombinované grafy, koláčové grafy a tabulky v programu Excel. Kombinované grafy zobrazují vztah výše podpory v měně (Euro) k výše podpory v procentech pro jednotlivé státy EU (grafy 5 a 6, viz Přílohy). Do těchto grafů byly také přidány pásma minimální, střední a vyšší investice na základě relativních četností pro názornější rozdělení výše investic.

Grafům předchází tabulka 3 (viz Přílohy) vytvořená pro 109 regionů států EU. V této kompletní tabulce byly zpracovány hodnoty „knowledge“ z priorit „Životnost zemědělských podniků“ (P2) a „Životní prostředí“, (P4 a P5). Tabulka se skládá ze 6 sloupců. V prvním sloupci se nachází jednotlivé státy a regiony, další dva sloupce patří prioritě 2 a další dva prioritám 4 a 5. Každé dva sloupce pro jednotlivé priority obsahují sloupec pro „knowledge“ v eurech a v procentech.

Do Priority 2 spadá především konkurenceschopnost agrárního sektoru a udržitelného lesnictví. Většina zemí se zde zmiňuje o stále více stárnoucí generaci většiny nynějších farmářů, a proto investují peníze do podpory mladých zemědělců a nových malých farem, aby tak podpořili mladé farmáře a jejich farmy k lepší prosperitě a konkurenceschopnosti. Do této sekce také spadá zemědělské poradenství, novější a efektivnější metody zemědělství a pomoc s novými technologiemi farmářům a jejich podnikům. Do Priorit 4 a 5 je zahrnuta především obnova a zachování ekosystémů souvisejících se zemědělstvím a lesnictvím a efektivita zdrojů a klimatu. Tyto sekce se zabývají hlavně biodiverzitou, hospodařením s vodou, erozí půdy a také problémy s emisemi. Za poskytnuté prostředky jsou zeměmi připravovány nové inovativní plány, opravy, rekonstrukce, modernizace, regulace, rady farmářům atd (European Commission 2014–2020).

Dále tabulka 5 (viz Přílohy) zobrazuje srovnání ČR a zemí EU v množství zemědělských podniků, průměrné využívané plochy na hospodářství atd. a tabulka 4 se zaměřuje na počet a velikost zemědělských farem v ČR. Tyto grafy a tabulky byly rovněž použity při vyhodnocování cílů a hypotéz.

4.1 Přehled statistických metod

Pro následující vyhodnocení statistickou metodou byly vybrány státy střední Evropy a pro vyhodnocení jejich dat byla použita metoda Odlehlých hodnot. Tato metoda pomáhá určit, zda se mezi daty výsledků nachází chybné hodnoty nebo také odlehlá pozorování a zda zásadním způsobem ovlivňují výsledky sumarizace dat. Volná definice odlehlé hodnoty je také definována jako netypické pozorování, které nezapadá do pravděpodobnostního chování souboru dat. Tato metoda pracuje s výpočty popisné statistiky, a to s mediánem, směrodatnou odchylkou a průměrem. Tyto hodnoty se vypočítají podle postupu ze všech vybraných dat, nejprve s odlehlou hodnotou a poté bez ní. Na základě srovnání těchto dvou výsledků vyhodnotíme, zda se v souboru nachází odlehlá hodnota či nikoliv. Pokud je výsledek s odlehlou hodnotou významně vzdálený, v souboru se nachází odlehlá hodnota (Holčík a Komenda 2015). Pro výběr potenciální odlehlé hodnoty byly sestaveny sloupcové grafy a poté bylo počítáno s hodnotami vychýlenými od zbylých hodnot.

Medián je střední hodnota všech hodnot souboru. Pokud se ve středu nachází dvě hodnoty, udělá se jejich průměr, a ten je hodnotou mediánu.

Prostý aritmetický průměr se vypočítá sečtením všech hodnot a vydělením jejich počtem.

$$\bar{x} = \frac{x_1 + x_2 + \dots + x_n}{n} = \frac{\sum x_i (i = 1)}{n},$$

kde x je hodnota proměnné a n je četnost proměnných.

Směrodatná odchylka se vypočítá jako druhá odmocnina z rozptylu.

$$Sx = \sqrt{S^2x},$$

kde S je hodnota rozptylu (Bílková a kol 2009).

4.2 Územní vymezení vyhodnocovaných dat

4.2.1 Skupiny států podle biogeografického regionu

V této části práce byly metodicky vyhodnoceny náhodně vybrané státy západní Evropy EU a Česká republika. Pro porovnání byly brány v potaz biogeografické regiony jednotlivých území. Státy a bioregiony byly sestaveny do tabulky 6 (viz Přílohy).

Biogeografický region, také nazýván bioregion, je samostatná jednotka biogeografického členění krajiny na úrovni regionu. Toto označení se většinou používá pro území velké 100 až 2500 km². V bioregionu se většinou nevyskytují jiné rozdíly v potenciálním rostlinném a živočišném životě než rozdíly, které způsobil odlišný ekotop. Bioregiony zahrnují především velmi odlišné krajiny. Jejich území je určováno především podle území a klimatických podmínek (Culek a kol. 2013). Podle těchto podmínek byla také vyhodnocena návaznost na výši financování poradenských služeb.

Na obrázku 1 (viz Přílohy) jsou zobrazeny státy Evropy a vyznačené podle biogeografického regionu, do kterého patří. V této práci bylo metodicky vybráno několik zemí západní Evropy, a to Belgie, Dánsko, Francie, Irsko, Lucembursko, Německo, Nizozemí, Velká Británie a také Českou republiku, která se řadí do střední Evropy. Tyto země spadají do dvou biogeografických regionů. Česká republika, Belgie, Dánsko, Lucembursko, Německo a Nizozemí patří do Středoevropského regionu. Francie, Irsko a Velká Británie patří do regionu Atlantsko-evropského. (Rivas-Martínez et. al. 2004).

5 Výsledky

Pro vyhodnocení této práce a stanovené hypotézy, byly sledovány vychýlené metody, příčiny, souvislosti a politická rozhodnutí, které vedly k výši přidělení prostředků na zemědělské poradenství v Programu rozvoje venkova. Naše uvedená negativní hypotéza naznačuje, že příčinné souvislosti, které se zakládají na politických rozhodnutích, není možné podrobně rozebrat. Tyto okolnosti zde byly sledovány a popsány a na základě nich, byly výše přidělených prostředků na poradenství vyhodnoceny.

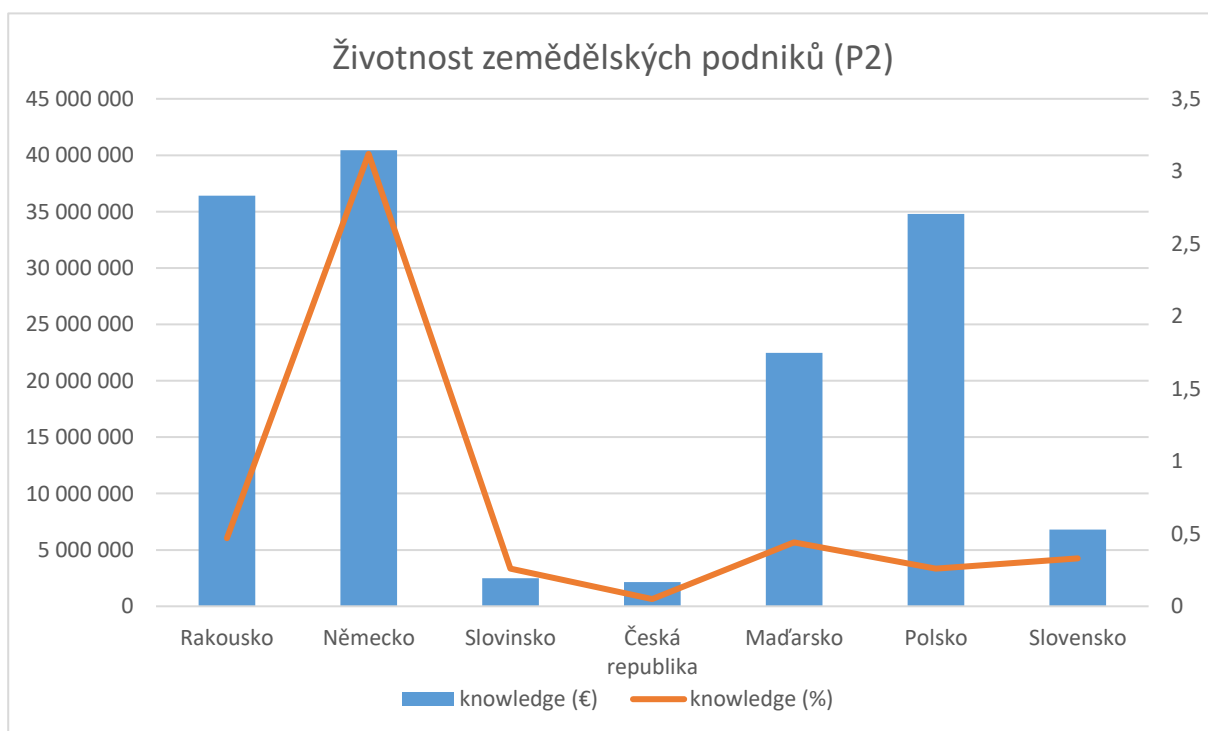
Pomocí následujících tabulek a grafů byla vyhodnocena data poradenského systému v návaznosti zejména na prioritu P2 Životnost zemědělských podniků a priority P4 a P5 hodnoceny dohromady jako Životní prostředí. V tabulce 3 (viz Přílohy) byla zpracována data pro všech 28 států Evropské unie a jejich 109 regionů. Tato tabulka a také grafy 5 a 6 (viz Přílohy) ukazují, že pouze 15 regionů v prioritě P2 spadá do kategorie nad 1,5 % tedy vysoká investice (15–45 mil. eur) přidělených prostředků. Naopak více než polovina regionů (63) spadá do kategorie minimální investice (5 mil. eur a méně). Zbývající regiony se pohybují v kategorii střední investice (5–15 mil. eur.) Co se týče Priority 4 a 5, zde je variabilita daleko významnější. Zde pouze 16 regionů spadá do kategorie nad 0,5 % příspěvků, která odpovídá hodnotě 10–100 mil eur (vysoká investice). Většina ostatních regionů si na poradenství této priority nepřidělila průměrně více než 5 mil. eur, tedy nižší investice. Některé regiony plánovaly nepřidělit hodnotě knowledge žádné finance (15 regionů v prioritě 2 a 30 regionů v prioritě 4 a 5). Nebo je v některých případech chtěly přidělit buď pouze Životnosti podniků nebo jen Životnímu prostředí. Přibližně 42 regionů plánovalo investovat více financí do Životnosti podniků a přibližně 30 regionů do Životního prostředí.

5.1 Státy střední Evropy

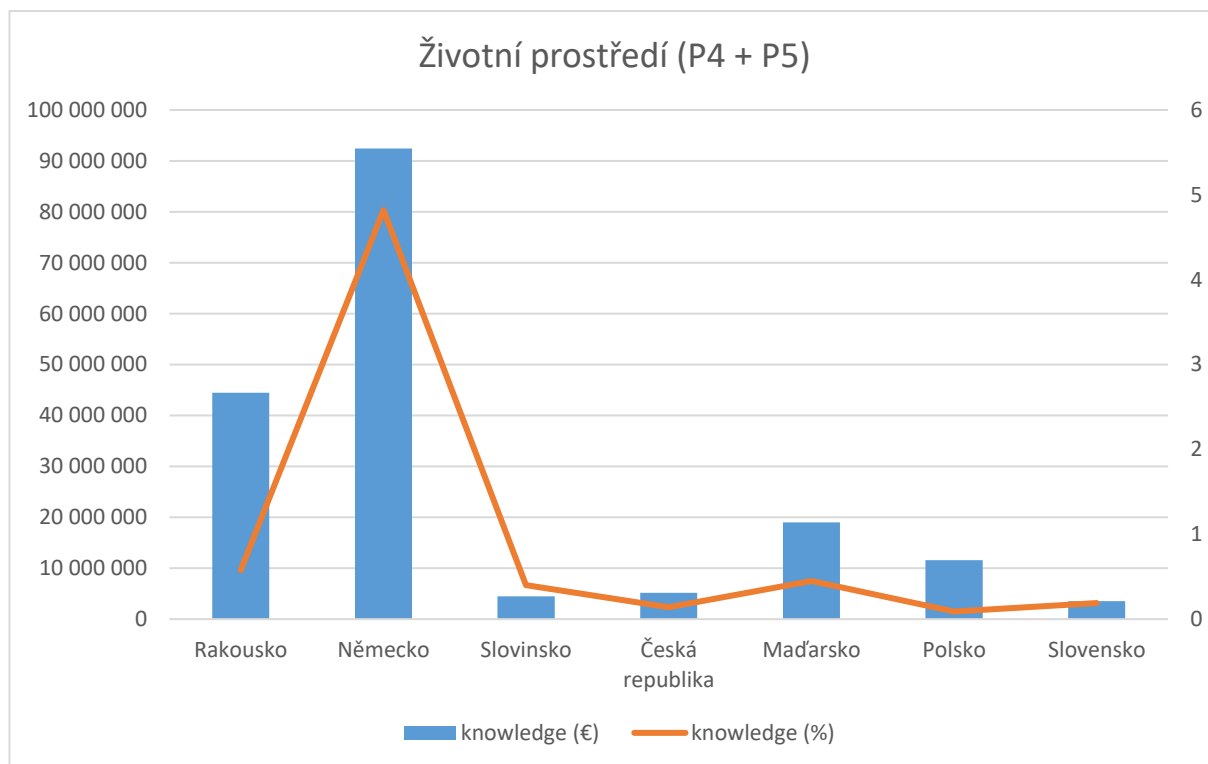
Pro podrobnější analýzu byly vybrány státy střední Evropy, mezi kterými byla vyhodnocena také Česká republika. V grafu 3 byla zpracována priorita P2 pro členské státy střední Evropy. U Rakouska, Německa, Maďarska a Polska byla zjištěna přidělená hodnota podpory významně vysoká, s nejvyššími hodnotami v případě Německa. Výrazně méně podpor si na prioritu přidělilo Slovensko, Slovinsko a nejméně Česká republika. Procentuální zastoupení zde nepřesahovalo ani hodnotu 1, nejméně u České republiky, pouze 0,05 %. Z grafu 5 (viz Přílohy) bylo taktéž patrné, že většina států neinvestovala více než 15 miliónů eur podpor a procentuální výše u většiny nepřesáhla hodnotu 1,5.

K vysvětlení těchto hodnot také přispívá tabulka 5 (viz Přílohy), která ukazuje, že například Německo využívá nejvíce zemědělské plochy, ale průměrná hodnota využívané plochy je nižší než například Slovensko. Polsko má nejvíce zemědělských podniků, jejichž průměrné množství využívané plochy je ale velmi malé. Česká republika má oproti tomu mnohonásobně méně podniků, ale jejich průměrně využívané množství plochy na hospodářství přesahuje všechny ostatní státy. Přehled průměrné velikosti zemědělských podniků v EU – 28 také ukazuje obrázek 2 (viz Přílohy).

V grafu 4 jsou zpracována data pro prioritu P4 a P5 opět pro státy střední Evropy. Zde se ukazatele poněkud pozměnily, pohybovali jsme se ale ve významně vyšších příčkách z hlediska prostředků. Z tohoto znázornění můžeme vidět, že státy, které přidělily v P2 více prostředků, v této prioritě poskytly méně. Výjimkou je Německo a Rakousko, které přidělily opět více prostředků. Tato data jsou také znázorněna pomocí koláčových grafů 7 až 10 (viz Přílohy). Další srovnání bylo provedeno také s grafem 6 (viz Přílohy), ze kterého je patrné, že pouze 5 států přidělilo prioritě více než 30 miliónů eur a procentuální hodnota u většiny opět nepřesáhla hodnotu 0,5 (nižší investice).

Graf 3 - Životnost zemědělských podniků (P2), Střední Evropa

Graf 4 - Životní prostředí (P4 + P5), Střední Evropa

5.2 Státy podle biogeografických regionů

Následující biogeografické regiony se vyskytují především v západní části Evropy a státy zde se vyskytující se od ostatních liší především přístupem k moři a tím pádem i množstvím srážek a také průměrnou teplotou. Všechny tyto aspekty působí na jejich zemědělství a životní prostředí.

5.2.1 Středoevropský region

Česká republika, Belgie, Dánsko, Lucembursko, Německo a Nizozemí patřící do Středoevropského regionu mají více proměnlivé teploty během roku, letní a zimní teploty se ale tak zásadně neliší. Díky své poloze mají také na svém území méně srážek, pro srovnání například Praha a Londýn, kdy v Londýně prší významně více než v Praze.

Česká republika, Belgie i Dánsko mají poměrně nízký počet podniků. Průměrná velikost jednoho podniku se ale významně liší. Česká republika má nejvyšší průměrnou velikost na podnik v EU (133 ha), Dánsko má průměrnou velikost přibližně poloviční a Belgie ještě o polovinu méně než Dánsko (tabulka 5 viz Přílohy). Všechny tyto státy podle souborů European Commission projevily potřebu o generační obnovu v zemědělství. Dánsko a Belgie přidělily knowledge v Prioritě 2 podstatně více prostředků než u Životního prostředí. U České republiky je tomu naopak a přidělila na obě priority ještě podstatně méně než oba státy.

Německo přidělilo na obě priority nejvíce ze států v tomto regionu. Podle souboru European Commission je Německo zaměřeno především na obnovu a rekonstrukci farem. Počet zemědělských podniků tohoto státu je poměrně vysoký, stejně jako průměrná velikost. Nizozemí i Lucembursko jsou také spíše zaměřeny na modernizaci farem (European Commission 2014–2020). Na rozdíl od Německa se Nizozemí rozhodlo neinvestovat do knowledge v Životním prostředí žádné finance a Lucembursko nepřidělilo žádné finance na knowledge v prioritě Životnosti ani v Životním prostředí.

5.2.2 Atlantsko-evropský region

Francie, Irsko a Velká Británie nejsou chráněné jinými státy jako některé ze střeoevropského regionu a mají díky svému přímému přístupu k Atlantskému oceánu nižší průměrné teploty vzduchu a výrazně vyšší průměrný roční úhrn srážek. Všechny tyto okolnosti významně ovlivňují zemědělství těchto států a zároveň také výše financí, které do zemědělství věnují.

Francie má vzhledem k ostatním státům EU poměrně vysoký počet zemědělských podniků a průměrná velikost je 58,7 ha (viz tabulka 5, Přílohy). Jak také udává v souboru European Commission potřebuje významnou generační obnovu zaměstnanců v zemědělství.

Stejně je na tom také Velká Británie, která má ale mnohem nižší počet podniků s průměrem 93,6 ha, což odpovídá velkému podniku podle průměru EU (viz tabulka 5, Přílohy). Stejně jako Francie uvádí, že průměrný věk zemědělců je poměrně vysoký a mladých lidí vstupuje do zemědělského sektoru velmi málo, proto je zapotřebí generační obnovy. Obě tyto země se rozhodly přidělit na knowledge Priority 2 poměrně vysoké množství financí. Irsko oproti těmto zemím má velmi nízký počet zemědělských podniků se zároveň nízkým průměrem 35,5 ha na podnik (viz tabulka 5, Přílohy), což je vzhledem k tomu, že venkovská oblast v Irsku zabírá 99,6 %, velmi málo. (European Commission 2014–2020). Na knowledge Priority P2 Irsko přidělilo významně méně než Francie a Velká Británie, naopak ale na Životní prostředí (P4 a P5) věnovalo Irsko více než obě tyto země.

5.3 Vyhodnocení statistické metody Odlehlých hodnot

Na základě výpočtu dat podle metody Odlehlých hodnot byly sestaveny dvě tabulky, které shrnují tato data. Data vyhodnocená v tabulce 1 ukazují, že hodnoty průměru, mediánu i směrodatné odchylky se významně odchyľují, pokud do nich nezapočítáme odlehlou hodnotu. V této tabulce byly vybrány státy Česká republika, Slovensko a Slovinsko, které jsou v tomto případě odlehlými hodnotami od ostatních států (viz výše graf 3).

Například u průměru počítaného bez České republiky nastane významné zvýšení průměru, je tedy patrné, že její hodnoty průměr států střední Evropy snižuje, jako je tomu i u Slovenska a Slovinska. Co se týče směrodatné odchylky, zde při odebrání hodnoty České republiky je výsledek významně nižší, stejně jako pro Slovinsko. U případu Slovenska se hodnota naopak zvýší. Tyto hodnoty jsou tedy podle výsledků této metody odlehle.

Co se týče tabulky 2, zde byly u Priority 4 a 5 vybrány státy Německo a Rakousko, které jsou podle sestaveného grafu značně odlehle a pro srovnání také Česká republika (viz výše graf 4). Zde jsou odchylky daleko vyššího rázu, než u tabulky 1. Při odebrání hodnoty pro ČR, hodnota průměru i mediánu výrazně stoupla. U směrodatné odchylky není rozdíl takového rázu, hodnota ale také stoupla. Významnější rozdíl poté nastal u hodnot pro Německo a Rakousko. Po odebrání hodnot těchto států rapidně klesla hodnota průměru, mediánu a v případě Německa i směrodatné odchylky. U Slovenska měla směrodatná odchylka velmi podobný výsledek jako u České republiky.

Tabulka 1 Výsledky statistické metody Odlehlych hodnot pro státy střední Evropy, pro Prioritu P2, zdroj: Autorská kompilace na základě dat podle Eurostatu.

Státy	Průměr (€)	Medián (€)	Směrodatná odchylka (€)
	Priorita P2		
Státy střední Evropy	20 797 916	22 469 666	15 613 476
Bez hodnoty ČR	23 905 936	28 635 224	14 723 866
Bez hodnoty SK	23 128 069	28 635 224	15 697 243
Bez hodnoty SL	23 847 569	28 635 224	14 809 053

Tabulka 2 Výsledky statistické metody Odlehlých hodnot pro státy střední Evropy, pro Prioritu P4 a P5, zdroj: Autorská kompilace na základě dat podle Eurostatu.

Státy	Průměr (€)	Medián (€)	Směrodatná odch. (€)
	Priorita P4 a P5		
Státy střední Evropy	25 813 966	11 600 260	30 257 910
Bez hodnoty ČR	29 254 100	15 297 781	31 389 324
Bez hodnoty DE	14 712 101	8 386 713	14 330 782
Bez hodnoty AT	22 707 815	8 386 713	31 632 168

6 Diskuze

Pro vyhodnocení dat této práce bylo bráno v potaz několik aspektů. Jsou to především výše přidělených financí jednotlivých regionů vybraným prioritám Programu rozvoje venkova za probíhající období, konkrétnější zaměření na finance u střední Evropy, vybrané bioregiony EU, počet zemědělských podniků jednotlivých států, věk manažerů zemědělství a také plánované potřeby investic států a regionů.

Podle grafů 5 a 6 (viz Přílohy), které ukazují výši přidělení financí jednotlivých regionů je očividné, že regiony věnují finance na poradenství především v Prioritě životnosti a konkurenceschopnosti zemědělských podniků a v tomto poskytují zemědělcům vzdělání a podporují také mladé zemědělce při vstupu do zemědělského sektoru. Pro Prioritu 4 a 5 už není u většiny regionů investice tak vysoká. Jak je uvedeno v kapitole 5, některé regiony plánovaly nepřidělit hodnotě knowledge žádné finance, nebo přidělily pouze jedné z priorit, s převahou investic pro Prioritu 2. Tyto výsledky jsou v rozporu s tvrzením podle Lipavského a Jakobe (1995) (viz kapitola 3.1), kdy by poradenství mělo zemědělcům poskytovat rady a informace zahrnující všechna odvětví, které mají co dočinění se zemědělskou činností, tedy biologické, technické, právní atd. Regiony by tedy neměly vybírat odvětví poradenství pouze podle aktuální potřeby, ale investovat do všech odvětví zemědělství, a tak stále poskytovat zemědělcům aktuální informace o nových technikách pěstování, nových technologiích a podobně.

Na základě vyhodnocení v kapitole 5.2 můžeme také podotknout, že některé státy jako například Nizozemí a Lucembursko se v Prioritě 2 více zaměřují na technologickou inovaci farem a zlepšení konkurenceschopnosti, spíše než na poradenství v této oblasti a poradenství v životním prostředí, na které neposkytly žádné finance. Přitom, jak oba tyto státy uvádí v souborech European Commission, je zde aplikována intenzivní forma zemědělství a jejich životní prostředí trpí vážnými následky jak na krajinu, tak na místní faunu. Dále je ale také zapotřebí vzít v potaz, že jak je popsáno v kapitole 3.1.3 a 3.2.1 podle Knierim (2017) a Fojtíkové a kol. (2008), poradenské služby byly povinně zavedeny pro státy EU až od roku 2007. Jak dále uvádí podle průzkumu poradenská společnost ADE s.a. (viz kapitola 3.1.5), v roce 2009 bylo zemědělské poradenství zavedeno ve 20 členských státech z 27 a individuální poradenství pouze v 18 státech z předpokládaných 23. Je tedy možné, že některé státy ještě nemají poradenství zcela zaběhlé a stále se v podporách zaměřují spíše na jiné oblasti a této nevěnují dostatečnou pozornost nebo neposkytují poradenství v dostatečné kvalitě.

Jako příklad můžeme uvést oblast Veneto v Itálii. Podle grafu 2 (viz kapitola 3.1.5) se při detailnějším zaměření na dotazovanou oblast dovídáme, že se většina respondentů na otázku spokojenosti s poradenstvím řadila do kategorie „velmi nespokojený“. Tato oblast ale spadá při rozdělování financí na poradenství v námi sledovaných prioritách do kategorie střední investice v případě P2 a do kategorie vyšší investice v případě P4 a P5. Je tedy pravděpodobné, že region je ve snaze úroveň poradenství pomocí PRV zlepšit.

Na základě výsledků statistického šetření (viz kapitola 5.3) je zřejmé, že některé státy střední Evropy, například Německo a Rakousko se významně odchylojí od průměru přidělování podpor v těchto prioritách. Při celkovém vyhodnocování proto není možné uvažovat o těchto hodnotách jako o ekvivalentních pro všechny státy střední Evropy ani v případě celé EU. Tam je situace velmi obdobná, jelikož se někteří členové významně vychylují a vyzvedávají hodnotu průměru na lepší úroveň, která ale neodpovídá hodnotám ostatních a menších států. Pro získání přesných výsledků je tedy nutné buď rozdělit tyto státy na více souborů a hodnotit samostatně, nebo je ze souboru odstranit a ponechat státy s podobnými hodnotami. I na základě těchto vychýlených hodnot je možné usoudit, že státy, které nejvíce potřebují generační obnovu, poskytují vyšší množství prostředků.

Při srovnání hodnot České republiky se střední Evropou podle koláčových grafů 7 až 10 a také tabulky 3 (viz Přílohy) je pravděpodobné, že nejmenší hodnota přidělených financí na poradenství v ČR i z hlediska procent, se odráží ve velikosti a počtu zemědělských podniků, kdy ČR má nízký počet podniků s největší průměrnou plochou na hospodářství. V tomto případě si větší podniky pravděpodobně poradenství obstarávají pro své zaměstnance sami a nepotřebují tedy individuální přístup pro každého z nich (viz kapitola 3.1.5). Ve velikosti a počtu podniků je podobné například i Slovensko, které přidělilo obdobnou výši prostředků na obě priority. Toto je ale v rozporu v případě Slovinska, které má vyšší počet farem s výrazně nižší průměrně využívanou plochou na hospodářství a tyto malé farmy zřejmě potřebují individuální přístup ve vyšší míře. Co se týče zbylých čtyř států střední Evropy, všechny spadají do kategorie s vysokým počtem podniků a malou průměrnou plochou na hospodářství, s výjimkou Německa, které má průměrnou velikost farem vyšší. Všechny tyto státy přidělily poradenství poměrně vysokou částku a je tedy patrné, že pro menší farmy jsou tyto služby poradenství efektivní z hlediska zvýšení konkurenceschopnosti, zlepšení znalostí atd.

Tyto výsledky se také shodují s tabulkami 7 a 8 (viz Přílohy) které ukazují, že Česká republika, Slovensko i Slovinsko měli v roce 2013 více než 50 % vedoucích pracovníků starších 55 let a naopak pouze 5–8 % mladší 35 let.

Je tedy patrné, že tyto státy potřebují generační obnovu a potřebují také poskytovat podporu mladým zemědělcům. U Německa, Polska a Rakouska byla věková struktura vedoucích výrazně příznivější, a přesto se rozhodly investovat do poradenství vyšší částky. Můžeme tedy podotknout, že více věnovaných financí na poradenství pravděpodobně zvyšuje i šanci vstupu mladších pracovníků do zemědělského sektoru a investice se tedy ukazují jako efektivní.

Zde můžeme vzít v potaz také grafy 1 a 2 (viz kapitola 3.1.5), které ukazují, že zemědělci v České republice mají v poradenství velký zájem o různá témata, poměrně značná část z nich ale nebyla s poradenstvím spokojena. Toto je ve shodě s dokumentem ÚZEI (2018) který uvádí, že někteří poradci jsou přetížení poptávkou, zatímco někteří uvedli, že poptávka po poradenství je nízká. Podle dokumentu také část zemědělců uvedla, že jim v poradenství chybí některá stěžejní témata, nebo správného poradce pro toto odvětví neznají. Část také uvedla, že by poradenské služby využívali v případě, že by byly z části nebo zcela hrazeny z veřejných financí. Podle těchto informací je tedy možné podotknout, že úroveň poradenství a rozložení poradců v České republice není dostačující a služby se tak nedostanou ke všem zemědělcům. Neznáme přesné rozhodnutí ČR pro výši investic do priorit tohoto programu, je ale zřejmé, že oblast poradenství se potýká s potížemi.

Pro komplexnější shrnutí našeho průzkumu nebyly řešerše dostatečné a pro lepší vysvětlení, by bylo nutné nahlédnout například do národních strategií (viz kapitola 3.1.3). Po vyhodnocení nasbíraných dat v této práci ale můžeme uvést, že podle způsobu rozdělování podpor hodnotě knowledge v prioritě Životnost a Životní prostředí jsou prostředky potřebné především pro státy a regiony s horšími podmínkami prostředí a také s větším počtem malých podnikatelů, kteří potřebují zlepšit konkurenceschopnost. Dále také pro ty státy, které potřebují generační obnovu (například Polsko, Maďarsko) proto poskytují prostředky mladým zemědělcům a také pro ty, co mají intenzivní zemědělství, kterým zatěžují krajinu jako například Belgie, Dánsko nebo Nizozemí (European Commission, 2014–2020).

Zdalo by se, že pro státy s velkými podniky, jako je například Česká republika nebo Slovensko, které mají nízký počet hospodářství a vysoké množství využívané plochy (tabulka 5, viz Přílohy), budou finance na tyto priority nepotřebné. Tyto státy ale pravděpodobně potřebují podpořit konkurenceschopnost malých podnikatelů a také obnovit generaci pracujících v zemědělství, která, jak se ukazuje podle tabulky 7 (viz přílohy), není pro některé státy ideální. Mnoho států, které mají stárnoucí generaci, ale i přesto investuje spíše do jiných oblastí jako například agroenvironmentální opatření.

Tyto výsledky se shodují i s Camaoni et. al. (2013) a Bonfiglio et al. (2017) kteří uvádějí, že je dlouhodobě zkoumáno, do jaké míry je přidělování výdajů na Rozvoj venkova skutečně zaměřeno na venkovské oblasti. Uvádí, že to, kolik regiony obdrží z příspěvků PRV závisí nejen na zeměpisných charakteristikách a na rozdílech jednotlivých regionů, ale také na jejich umístění v dané zemi v důsledku historických a politických rozdílů, na tom, kolik obdržely sousední regiony a také na jejich „venkovském“ stupni (viz kapitola 3.3.3). Je tedy očividné, že výši přidělování podpor ovlivňuje mnoho aspektů a o jejich rovnoměrnosti se stále spekuluje.

Pro lepší stav generačního složení v zemědělství, podpoření konkurenceschopnosti a dalších aspektů, by se státy tedy měly více zaměřit na poradenství a více zemědělce vzdělávat. Ti by se tak dozvěděli o nových technologiích, způsobech pěstování a podobně a poté by v takové míře nezatěžovali životní prostředí, a jako možný výsledek, by regiony nemusely v budoucnu do životního prostředí investovat takové množství prostředků a ty poté investovat mimo jiné na poradenské služby a další odvětví v zemědělství.

7 Závěr

Podle shromážděných dat a informací v této práci bylo možné vyhodnotit situaci poradenství v EU jako velmi různorodou vzhledem k tomu, že některé státy věnují na poradenství dostatečné finance, i když je jejich poradenství na kvalitní úrovni. Naproti tomu jiné státy s horší úrovní poradenství i věkovou strukturou zaměstnanců, své prostředky z Programu rozvoje venkova i přesto investují do jiných odvětví a soustředí se spíše na životní prostředí, rekonstrukce, inovace, agroenvironmentální opatření a další. Některé státy se naopak rozhodly neinvestovat do poradenství ve vyhodnocovaných prioritách finance žádné, nebo pouze na jednu z nich. Výše investic jednotlivých regionů jsou ovlivňovány mnoha okolnostmi a rozhodnutí v této problematice jsou stále diskutována. Tato rozhodnutí tedy nebyla přesně odůvodněna.

Podle dat v této práci se ale ukázalo, že vyšší investice pravděpodobně zlepšují úroveň poradenství a také napomáhají generační obnově zaměstnanců v zemědělství. Státy by se tedy měly více zaměřit na poradenství, vzdělávání a poskytování investic mladým zemědělcům a tím případně předejít dopadům na jejich zemědělství a životní prostředí. Tyto investice by následně mohly přiřadit jiným potřebným odvětvím. Informace v této práci také ukázaly, že úroveň poradenství České republiky je v porovnání s EU na velmi slušné úrovni a podle průzkumů se také ukazuje jako efektivní, i přesto se ale potýká s obtížemi. Do těch patří například nedostatek poradců v jednotlivých krajích. Mezi státy EU se ČR řadí mezi ty, které investují méně, pravděpodobně by tedy vyšší investice mohly přinést nová a lepší řešení.

Na základě vyhodnocení všech aspektů k této tématice jsme naši stanovenou negativní hypotézu označili za potvrzenou. Také jsme dospěli k závěru, že na základě výše rozdělování prostředků na poradenství pro jednotlivé státy a jejich současné efektivnosti, data pravděpodobně opravdu zobrazují spíše politická rozhodnutí jednotlivých regionů než biofyzikální údaje. Pro podrobnější výsledky výše přidělování podpor by bylo zapotřebí zpracovat například interní strategie jednotlivých států/regionů, a ty srovnat se všemi aspekty, které mají vliv na tato rozhodnutí.

8 Seznam literatury

1. ADE s.a. 2009. Agriculture and rural development. European Commission, Belgium. Available from https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/evaluation/market-and-income-reports/2009/fas/report_eval_en.pdf (accessed 7.3.2019).
2. Andersson A, Höjgård S, Rabinowicz E. 2017. Evaluation of results and adaptation of EU Rural Development Programmes. *Land Use Policy* **67**: 298–314.
3. Bazzoffi P, Ciancaglini A, Laruccia N. 2011. Effectiveness of the GAEC cross-compliance standard Short-term measures for runoff water control on sloping land (temporary ditches and grass strips) in controlling soil erosion. *Italian Journal of Agronomy* **6**: 10–24.
4. Barnes A, Sutherland LA, Toma L, Matthews K, Thomson S. 2015. The effect of the Common Agricultural Policy reforms on intention towards food production: Evidence from livestock farmers. *Land Use Policy* **50**: 548–558
5. Bílková D, Budinský P, Vohánka V. 2009. *Pravděpodobnost a statistika*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., Plzeň.
6. Bonfiglio A, Camaioni B, Coderoni S, Esposti R, Pagliacci F, Sotte F. 2016. Are rural regions prioritizing knowledge transfer and innovation? Evidence from Rural Development Policy expenditure across the EU space. *Journal of Rural Studies* **53**: 78–87.
7. Borrelli L, Colecchia S, Troccoli A, Caradonna S, Papini R, Ventrella D, Dell'Abate MT, Galeffi C, Tomasoni C, Farina R. 2011. Effectiveness of the GAEC standard of cross compliance crop rotations in maintaining organic matter levels in soils. *Italian Journal of Agronomy* **6**: 57–62.
8. Breuss F, Egger P, Pfaffermayr M. 2001. The impact of Agenda 2000's structural policy reform on FDI in the EU. *Journal of Policy Modeling* **23**: 807–820.
9. Camaioni B, Esposti R, Lobianco A, Pagliacci F, Sotte F. 2013. How rural is the EU RDP? An analysis through spatial fund allocation. *Bio-based and Applied Economics* **2 3**: 277-300.
10. Cooper T, Hart K, Baldock D. 2009. Provision of public goods through agriculture in the European Union. European Commission. Available from https://ec.europa.eu/agriculture/external-studies/public-goods_en (accessed Březen 2019).

11. Culek M, Grulich V, Laštůvka Z, Divíšek J. 2013. Biogeografické regiony České republiky. Masarykova univerzita, Brno.
12. Darie C. 2014. The application of the cross compliance in direct payments to farmers. *Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development* **4**: 65–72.
13. Dwyer J, Mills J, Ingram J, Taylor J. 2007. Science and Research Projects. Department for Environment food and rural affairs. Understanding and influencing positive behaviour change in farmers and land managers – a project for Defra. Available from <http://scienceresearch.defra.gov.uk/Default.aspx?Menu=Menu&Module=More&Location=None&Completed=0&ProjectID=14518> (accessed Leden 2019).
14. Erjavec K, Erjavec E. 2015. ‘Greening the CAP’ – Just a fashionable justification? A discourse analysis of the 2014–2020 CAP reform documents. *Food Policy* **51**: 53–62
15. European Commission. 1997. Agenda 2000. For a stronger and wider Union. European Communities, Belgium. Available from https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/cap-history/agenda-2000/com97-2000_en.pdf (accessed Březen 2019).
16. European Commission. 2014–2020. Rural development 2014-2020: Country files. European Commission. Available from https://ec.europa.eu/agriculture/rural-development-2014-2020/country-files_en (accessed Březen 2019).
17. European Commission. 2015. Country files: Czech republic. European Commission. Available from https://ec.europa.eu/agriculture/rural-development-2014-2020/country-files/cz_en (accessed Březen 2019).
18. European Commission. 2016. CAP context indicators – 2017. European Commission. Available from https://ec.europa.eu/agriculture/cap-indicators/context/2017/c23_en.pdf. (accessed Březen 2019).
19. Fojtíková L, Lebiezík M. 2008. Společné politiky EU. Historie a současnost se zaměřením na Českou republiku. C. H. Beck, Praha.
20. Gorman M. 2018. Becoming an agricultural advisor – the rationale, the plan and the implementation of a model of reflective practice in extension higher education. *The Journal of Agricultural Education and Extension* **25**: 179–191.
21. Grega L. 2004. Teoreticko metodologické aspekty posuzování konkurenceschopnosti zemědělství. Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, Brno.

22. Hendl J. 2012. Spolehlivé odhadování. In: Hendl J. (ed.) Přehled statistických metod. Portál, Praha.
23. Henke R, Pierangeli F, Sardone R, Crescenzi R, De Filippis F, Giua M, Chambon N, Salvatici L. 2010. The CAP in the EU Budget: New Objectives and Financial Principles for the Review of the Agricultural Budget after 2013. European Parliament, Directorate-General for Internal Policies. European Parliament. Available from [http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL-AGRI_ET\(2011\)460054](http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL-AGRI_ET(2011)460054) (accessed Březen 2019).
24. Holčík J, Komenda M. 2015. Identifikace odlehlých hodnot. Masarykova univerzita, Brno. Available from <http://portal.matematickabiologie.cz/index.php?pg=aplikovana-analyza-klinicky-ch-a-biologicky-ch-dat--biostatistika-pro-matematickou-biologii--data-jejich-popis-a-vizualizace--identifikace-odlehlych-hodnot> (accessed Březen 2019).
25. Jurečka M. 2014. Koncepce vzdělávání Ministerstva zemědělství na období 2015 až 2020. Agroporadenství. ÚZEI. Available from http://www.agroporadenstvi.cz/UserFiles/File/Koncepce_vzdelavani_MZe_na_obdobi_2015_az_2020_.pdf (accessed Leden 2019).
26. Kidd AD, Lamers JPA, Ficarelli PP, Hoffmann V, 2000. Privatising agricultural extension:caveat emptor. *Journal of Rural Studies* **16**: 95–102.
27. Knierim A, Labarthe P, Laurent C, Prager K, Kania J, Madureira L, Ndah TH. 2017. Pluralism of agricultural advisory service providers – Facts and insights from Europe. *Journal of Rural Studies* **55**: 45–58.
28. Knuth U, Amjath-Babu TS, Knierim A. 2018. Adoption of Farm Management Systems for Cross Compliance – Anempirical case in Germany. 2018. *Journal of Environmental Management* **220**:109–117.
29. Labarthe P, Caggiano M, Laurent C, Faure G, Cerf M. 2013. Concepts and theories to describe the functioning and dynamics of agricultural advisory services. Pro AKIS. Available from <http://proakis.webarchive.hutton.ac.uk/publicationsandevents/pubs> (accessed Březen 2019).
30. Lipavský J, Jakobe P. 1995. Zemědělské poradenství. *Úroda* **9**: 10–11.
31. Massot A. 2018. Financování společné zemědělské politiky. Evropský parlament. Available from <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/106/financovani-spolecne-zemedelske-politiky> (accessed Březen 2019).

32. Meyer C, Matzdorf B, Müller K, Schleyer C. 2014. Cross Compliance as payment for public goods? Understanding EU and US agricultural policies. *Ecological Economics* **107**: 185–194.
33. Měrtlková L. 2007. Některé aspekty konkurenceschopnosti českých zemědělských podniků. [Disertační práce]. Masarykova univerzita, Brno.
34. Michlíčková S. 2010. Společná zemědělská politika Evropské unie a její vliv na české zemědělství. [Diplomová práce]. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc.
35. Ministerstvo zemědělství ČR. 2009. Kontrola podmíněnosti: Cross compliance: průvodce zemědělce Kontrolou podmíněnosti platný pro rok 2009. Praha: Ministerstvo zemědělství.
36. Ministerstvo zemědělství ČR. 2015a. Orgány poradenského systému MZe. Ministerstvo zemědělství. Available from <http://eagri.cz/public/web/mze/poradenstvi-a-vyzkum/poradenstvi/organy-poradenskeho-systemu-mze/> (accessed Březen 2019).
37. Ministerstvo zemědělství ČR. 2015b. Program rozvoje venkova 2014–2020. Ministerstvo zemědělství. Available from http://eagri.cz/public/web/file/370916/PRV_odeslane_EK_25_3_15.pdf. (accessed Únor 2019).
38. Ministerstvo zemědělství ČR. 2016. Program rozvoje venkova 2014-2020: dotační možnosti v 2. pololetí 2016. Ministerstvo zemědělství, Praha.
39. Pelucha M, Kveton V, Safr K. 2016. Theory and reality of the EU's rural development policy application in the context of territorial cohesion perspective – The case of the Czech Republic in the long-term period of 2004–2013. *Land Use Policy* **62**: 13–28.
40. Prager K, Creaney R, Lorenzo-Arribas A. 2016. Criteria for a system level evaluation of farm advisory services. *Land Use Policy* **61**: 86–98.
41. Poláková J. 2018. Sustainability-Risk-Resilience: How does the case of the good agricultural and environmental conditions measure up. *Sustainability* **10**: 1614.
42. Rivas-Martínez S, Penas A, Díaz TE. 2004. Bioclimatic & Biogeographic Maps of Europe. University of León, Spain. Available from <http://www.globalbioclimatics.org/form/maps.htm> (accessed Březen 2019).
43. Snapp SS, Pound B. 2017. *Agricultural systems: agroecology and rural innovation for development*. Second edition. Academic Press, London, United Kingdom.

44. Státní zemědělský intervenční fond. 2013. Program rozvoje venkova 2014-2020 – Základní informace. Státní zemědělský intervenční fond. Available from https://www.szif.cz/cs/prv2014-zakladni_informace (accessed Březen 2019).
45. Sněhotová S. 2018. Evaluace vybraného opatření evropské politiky Programu rozvoje venkova z pohledu příjemců dotací. [Diplomová práce]. Masarykova univerzita, Brno.
46. Šantrůček J. 2002. Zemědělské poradenství v ČR a zemích EU s důrazem na pícninářství: sborník referátů z odborného semináře s mezinárodní účastí. Česká zemědělská univerzita, Praha.
47. Uthes S, Li F, Kelly E. 2016. Does EU rural expenditure correspond to regional development needs?. *Land Use Policy* **60**: 267–280.
48. Ústav zemědělské ekonomiky a informací. 2017. Zelená zpráva 2016. Ministerstvo zemědělství. Available from <http://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/publikace-a-dokumenty/zelene-zpravy/zelena-zprava-2016.html> (accessed Březen 2019).
49. Ústav zemědělské ekonomiky a informací. 2018. Podkladové analýzy pro přípravu SZP v programovém období 2021+. Ústav zemědělské ekonomiky a informací.
50. Vlasáková J. 1996. Hodnocení území ČR podle principů EU – III. - Zemědělské poradenství. *Zemědělec* **4**: 5.
51. Winter M, Gaskell P. 1998. The Agenda 2000 debate and CAP reform in Great Britain. Is the environment being sidelined?. *Land Use Policy* **15**: 217–231.

9 Seznam zkratek

ADAS – Státní poradenský servis

AEO – Autorizovaný hospodářský subjekt

AKIS – Zemědělský znalostní a informační systém

DZES – Dobrý zemědělský a environmentální stav

EZGF – Evropský zemědělský garanční fond

ESIF – Evropské strukturální a investiční fondy

EZFRV – Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova

FAS – Zemědělský poradenský systém

GAEC – Good Agricultural and Environmental Conditions

HPH – Hrubá přidaná hodnota

ISPA – Instrument for Structural Policies for Pre-Accession

MZe – Ministerstvo zemědělství

NP – Národní parky

PPH – Povinné požadavky na hospodaření

PRV – Program rozvoje venkova

SAPARD – Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development

SAPS – Jednotná platba na plochu

SMR – Statutory Management Requirements

SZP – Společná zemědělská politika

ÚZEI – Ústav zemědělské ekonomiky a informací

10 Samostatné přílohy

Tabulka 3 Životnost zemědělských podniků (Priorita 2) a Životní prostředí (Priorita P4 a P5) pro EU 28, zdroj: Autorská kompilace na základě 109 zdrojů států podle Eurostatu

Stát	Životnost zemědělských podniků (P2)		Životní prostředí (P4 + P5)	
	knowledge (€)	knowledge (%)	knowledge (€)	knowledge (%)
(AT) Rakousko	36 400 000	0,47	44 450 875	0,58
(BE) Flanders	23 410 345	2,53	7 813 134	0,84
(BE) Wallonia	3 075 000	0,5	3 100 000	0,4
(BG) Bulharsko	2 005 000	0,24	17 994 595	0,64
(CY) Kypr	1 000 000	0,40	650 000	0,26
(CZ) Česká republika	2 149 798	0,05	5 173 166	0,14
(DE) Baden-Württemberg	0	0	0	0
(DE) Bavaria	0	0	0	0
(DE) Berlin a Brandenburg	11 900 000	0,88	0	0
(DE) Hesse	0	0	0	0
(DE) Lower Saxony a Bremen	9 372 500	0,40	74 860 717	3,23
(DE) Mecklenburg-Vorpommern	1 181 222	0,1	4 444 444	0,37
(DE) North Rhine-Westphalia	8 444 444	0,72	0	0
(DE) Rhineland-Palatinate	1 000 000	0,15	800 000	0,12
(DE) Saarland	0	0	0	0
(DE) Saxony	3 000 000	0,26	11 000 000	0,96
(DE) Saxony-Anhalt	0	0	0	0
(DE) Schleswig-Holstein	3 750 000	0,41	0	0
(DE) Thuringia	1 800 000	0,20	1 320 000	0,14

Stát	Životnost zemědělských podniků (P2)		Životní prostředí (P4 + P5)	
	knowledge (€)	knowledge (%)	knowledge (€)	knowledge (%)
(DK) Dánsko	12 536 913	1,05	6 026 845	0,51
(EE) Estonsko	2 300 000	0,30	6 500 000	0,80
(ES) Andalucía	41 596 472	1,70	18 161 692	0,74
(ES) Aragon	5 707 654	0,60	1 482 094	0,16
(ES) Asturias	0	0	0	0
(ES) Balearic Islands	1 000 000	0,68	1 000 000	0,68
(ES) Basque Country	1 234 057	0,42	755 823	0,25
(ES) Canary Islands	125 734	0,06	1 392 356	0,77
(ES) Cantabria	412 500	0,17	0	0
(ES) Castilla-La Mancha	1 586 619	0,10	5 825 460	0,20
(ES) Castilla y León	3 773 100	0,21	926 520	0,05
(ES) Cataluña	6 500 000	0,80	2 500 000	0,31
(ES) Comunidad Valenciana	2 100 000	0,47	0	0
(ES) Extremadura	864 767	0,08	775 311	0,08
(ES) Galicia	6 628 000	0,56	3 276 000	0,28
(ES) Madrid	208 778	0,18	521 945	0,45
(ES) Murcia	904 800	0,26	1 809 600	0,51
(ES) Navarra	635 851	0,23	2 484 600	0,78
(ES) La Rioja	2 270 000	1,12	2 010 000	0,99
(FI) Finsko	5 000 000	0,06	19 000 000	0,24
(FI) Alandské ostrovy	110 000	0,19	0	0
(FR) Alsace	0	0	710 832	0,39
(FR) Aquitaine	7 089 151	0,70	0	0
(FR) Auvergne	1 706 349	0,10	3 174 603	0,20
(FR) Basse- Normandie	3 125 000	0,66	7 000 000	0,75
(FR) Bretagne	0	0	0	0
(FR) Burgundy	6 675 472	0,81	0	0

Stát	Životnost zemědělských podniků (P2)		Životní prostředí (P4 + P5)	
	knowledge (€)	knowledge (%)	knowledge (€)	knowledge (%)
(FR) Centre-Val de Loire	0	0	0	0
(FR) Champagne- Ardenne	2 506 000	0,77	716 000	0,23
(FR) Corsica	1 550 000	0,60	617 500	0,21
(FR) Franche- Comté	1 289 222	0,20	281 270	0,04
(FR) Guadeloupe	833 896	0,41	2 450 404	1,20
(FR) Guyana	0	0	88 000	0,10
(FR) Haute- Normandie	1 662 500	0,91	0	0
(FR) Île-de- France	0	0	0	0
(FR) Languedoc- Roussillon	1 573 809	0,17	0	0
(FR) Limousin	2 000 000	0,23	1 318 320	0,13
(FR) Lorraine	3 333 366	0,6	0	0
(FR) Martinique	5 882 353	3,54	0	0
(FR) Mayotte	2 947 479	3,59	0	0
(FR) Midi- Pyrénées	13 396 226	0,70	377358	0,02
(FR) Nord-Pas de Calais	2 966 666	1,59	0	0
(FR) Pays de la Loire	1 817 200	0,23	2 230 200	0,29
(FR) Picardie	0	0	3 174 603	1,46
(FR) Poitou- Charentes	4 312 500	0,66	0	0
(FR) Provence- Alpes-Côte d'Azur	1 426 509	0,17	1 485 947	0,18
(FR) Réunion	21 579 525	4,03	3 922 207	0,73

Stát	Životnost zemědělských podniků (P2)		Životní prostředí (P4 + P5)	
	knowledge (€)	knowledge (%)	knowledge (€)	knowledge (%)
(FR) Rhône-Alpes	7 600 000	0,47	6 600 000	0,41
(GR) Řecko	20 292 986	0,36	26 408 680	0,47
(HR) Chorvatsko	6 000 000	0,30	6 666 666,67	0,30
(HU) Maďarsko	22 469 666	0,44	18 995 302	0,45
(IE) Irsko	25 000 000	0,62	75 800 000	1,88
(IT) Abruzzo	0	0	0	0
(IT) Basilicata	3 972 345	0,59	2 121 011	0,32
(IT) Bolzano	250 000	0,01	600 000	0,16
(IT) Calabria	3 000 000	1,28	2 740 000	0,25
(IT) Campania	6 780 552	0,38	12 170 602	0,68
(IT) Emilia-Romagna	6 444 819	0,53	12 195 426	1,03
(IT) Friuli Venezia Giulia	1 450 000	0,41	2 500 000	0,71
(IT) Lazio	1 107 481	0,12	2 768 705	0,30
(IT) Liguria	1 890 000	0,61	1 875 000	0,60
(IT) Lombardia	7 050 000	0,62	1 200 000	0,11
(IT) Marche	9 150 000	1,31	2 000 000	0,29
(IT) Molise	1 881 250	0,91	3 500 000	1,68
(IT) Piemonte	11 187 500	1,04	22 522 500	2,08
(IT) Puglia	25 000 000	1,55	0	0
(IT) Sardinia	210 000	0,02	2 275 000	0,18
(IT) Sicily	5 935 495	0,27	1 545 000	0,09
(IT) Trento	1 135 000	0,38	220 000	0,07
(IT) Tuscany	1 700 000	0,17	4 900 000	0,50
(IT) Umbria	2 248 000	0,24	4 260 000	0,45
(IT) Valle d'Aosta	323 023	0,23	180 014	0,13
(IT) Veneto	8 789 425	0,73	13 362 710	1,12
(LT) Litva	7 750 758	0,39	3 041 248	0,15
(LU) Lucembursko	0	0	0	0
(LV) Lotyšsko	6 688 040	0,45	6 688 039	0,45
(MT) Malta	0	0	4 730 000	4,03

Stát	Životnost zemědělských podniků (P2)		Životní prostředí (P4 + P5)	
	knowledge (€)	knowledge (%)	knowledge (€)	knowledge (%)
(MT) Malta	0	0	4 730 000	4,03
(NL) Nizozemí	35 420 000	2,17	0	0
(PL) Polsko	34 800 782	0,26	11 600 260	0,09
(PT) Portugalsko	11 746 836	0,28	12 393 942	0,15
(PT) Azory	1 317 648	0,39	0	0
(PT) Madeira	1 200 000	0,58	0	0
(RO) Rumunsko	18 973 088	0,20	42 586 840	0,45
(SE) Švédsko	14 246 757	0,32	80 336 665	1,82
(SK) Slovensko	6 817 000	0,33	3 553 000	0,19
(SI) Slovinsko	2 500 000	0,26	4 500 000	0,40
(UK) Anglie	30 000 000	0,74	2 500 000	0,08
(UK) Severní Irsko	28 455 285	4,65	903 342	0,15
(UK) Skotsko	4 127 034	0,27	720 000	0,04
(UK) Wales	42 652 856	4,39	9 390 863	0,95

Tabulka 4 Počet zemědělských podniků podle velikosti pro ČR, zdroj:
<https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-statistics-in-focus/-/KS-NN-06-021>,
<https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-statistics-in-focus/-/KS-SF-08-086>

Počet zemědělských podniků podle velikosti (ČR)	Zemědělská oblast (ha)				
	<20	20-<50	50-<100	>=100	Celkem
Velikost farem (1000)					
r. 2005	15,6	4,3	2,1	4,3	26,4
r. 2007	14,9	4,4	2,3	4,3	25,9

Tabulka 5 Využívaná zemědělská plocha a počet podniků pro státy EU, r. 2013, zdroj: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Farm_structure_statistic

EU - 28 (2013)	FR	ES	VB	DE	PL	RO	IT	IR	GR	HU	BG	PT	CZ	SE
Využívaná zemědělská plocha (ha)	27 739 430	23 300 220	17 326 990	16 699 580	14 409 870	13 055 850	12 098 890	4 959 450	4 856 780	4 656 520	4 650 940	3 641 590	3 491 470	3 035 920
Počet zemědělských podniků	472 210	965 000	185 190	285 030	1 429 010	3 629 660	1 010 330	139 600	709 500	491 330	254 410	264 420	26 250	67 150
Průměrné množství využívané plochy na hospodářství (ha)	58,7	24,1	93,6	58,6	10,1	3,6	12,0	35,5	6,8	9,5	18,3	13,8	133,0	45,2

EU - 28 (2013)	LT	AT	DK	FI	SK	LV	NL	HR	BE	EE	SI	LU	CY	MT
Využívaná zemědělská plocha (ha)	2 861 250	2 726 890	2 619 340	2 282 400	1 901 610	1 877 720	1 847 570	1 571 200	1 307 900	957 510	485 760	131 040	109 330	10 880
Počet zemědělských podniků	171 800	140 430	38 830	54 400	23 570	81 800	67 480	157 450	37 760	19 190	72 380	2 080	35 380	9 360
Průměrné množství využívané plochy na hospodářství (ha)	16,7	19,4	67,5	42,0	80,7	23,0	27,4	10,0	34,6	49,9	6,7	63,0	3,1	1,2

Tabulka 6 Biogeografické regiony pro vybrané státy EU, (Rivas-Martínez et. al. 2004, Fojtíková a kol. 2004)

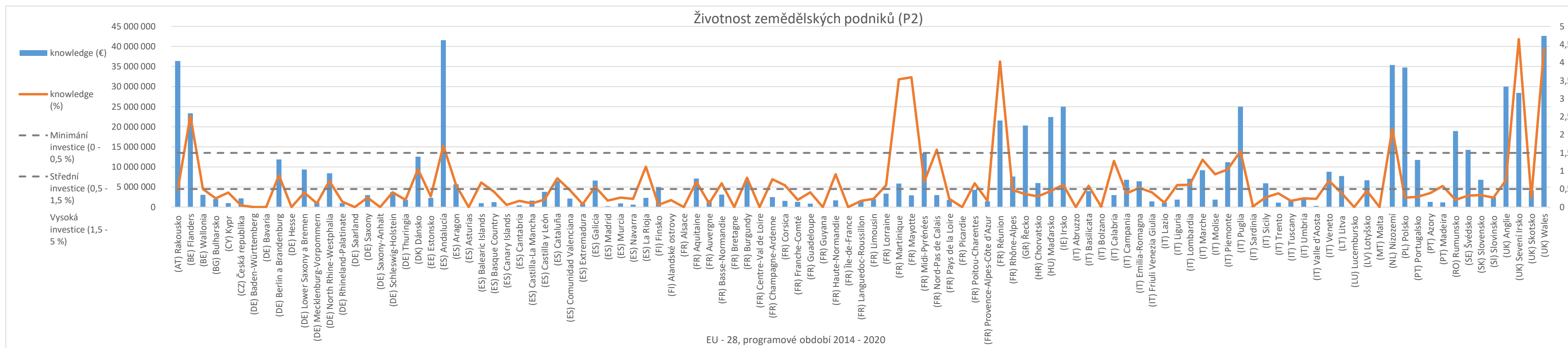
Stát	Skupina EU 12/15	Biogeografický region
Belgie	15	Středoevropský
Česká republika	12	Středoevropský
Dánsko	15	Středoevropský
Francie	15	Atlantsko-evropský
Irsko	15	Atlantsko-evropský
Lucembursko	15	Středoevropský
Německo	15	Středoevropský
Nizozemsko	15	Středoevropský
Velká Británie	15	Atlantsko-evropský

Tabulka 7 Věková sktruktura vedoucích zaměstnanců v zemědělství pro EU - 28, r. 2013, zdroj: https://ec.europa.eu/agriculture/cap-indicators/context/2017_en

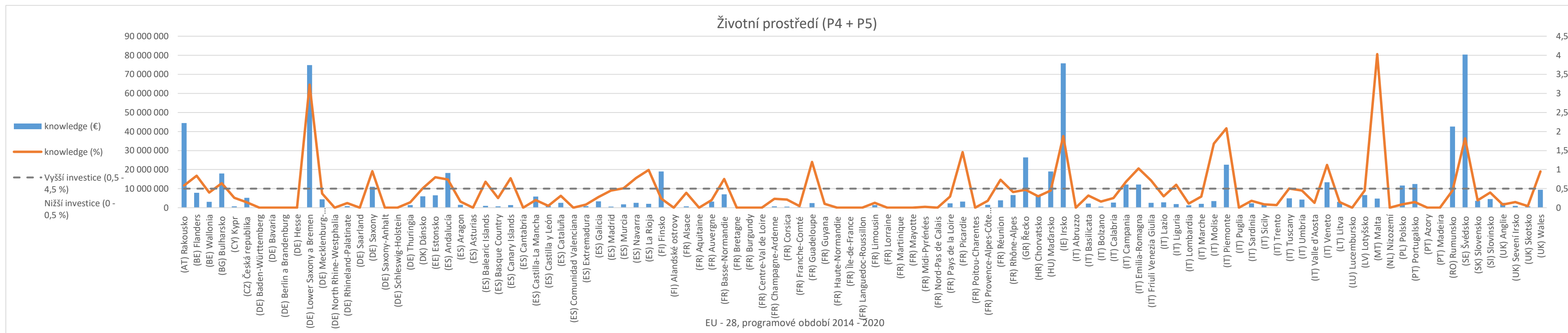
Indicator	C23 - Age structure of farm managers			
Measurement	Ratio: Farmers <35 y.o. / Farmers >55 y.o.	Farmers <35 y.o.	Farmers from 35 to 54 y. 0.	Farmers >55 y.o.
Source	Eurostat Farm Structure Survey			
Year	2013			
Unit	ratio value	%		
Country				
Belgium	0.08	4.0	48.0	48.0
Bulgaria	0.10	6.4	31.7	61.9
Czech Republic	0.08	4.6	38.6	56.8
Denmark	0.05	2.5	45.9	51.6
Germany	0.19	6.8	56.9	36.3
Estonia	0.14	7.5	40.3	52.2
Ireland	0.12	6.3	41.8	51.9
Greece	0.09	5.2	38.6	56.2
Spain	0.06	3.7	37.8	58.5
France	0.22	8.8	51.8	39.4
Croatia	:	:	:	:
Italy	0.07	4.5	32.5	63.0
Cyprus	0.02	1.7	28.3	70.0
Latvia	0.09	5.0	40.8	54.2
Lithuania	0.10	5.6	39.5	54.9
Luxembourg	0.21	8.7	49.5	41.8
Hungary	0.10	6.1	34.3	59.5
Malta	0.07	3.8	37.7	58.5
Netherlands	0.06	3.1	49.1	47.9
Austria	0.39	10.9	60.9	28.2
Poland	0.36	12.1	53.9	33.9
Portugal	0.03	2.5	23.9	73.7
Romania	0.07	4.7	30.8	64.4
Slovenia	0.09	4.8	40.8	54.4
Slovakia	0.16	8.1	40.3	51.6
Finland	0.22	8.5	52.2	39.3
Sweden	0.08	4.4	37.6	58.0
United Kingdom	0.07	3.9	37.6	58.5
EU-28	0.11	5.9	37.7	54.9
EU-15	0.09	5.2	40.0	54.9
EU-N13	0.12	6.6	37.0	56.3

Tabulka 8 Věková sktruktura poradců v ČR za rok 2018, zdroj: ÚZEI 2018

Věkové složení aktivních poradců k červenci 2018			
		z toho	z toho
Věk	Muži a Ženy	Ženy	Muži
25 až 29	2	1	1
30 až 34	8	2	6
35 až 39	12	7	5
40 až 44	31	11	20
45 až 49	29	6	23
50 až 54	38	9	29
55 až 59	28	10	18
60 až 64	24	4	20
65 až 69	16	3	13
70 až 74	9	1	8
nad 75	1	1	0
CELKEM	198	55	143

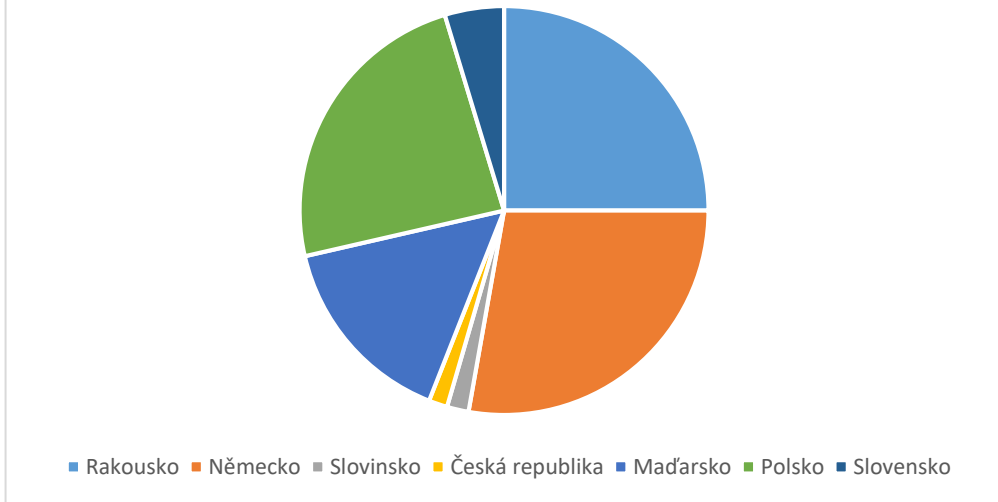

Graf 5 Finance přidělené pro Životnost zemědělských podniků v rámci hodnoty knowledge (Priorita 2) - EU 28, zdroj: Autorská kompilace na základě 109 zdrojů států podle Eurostatu

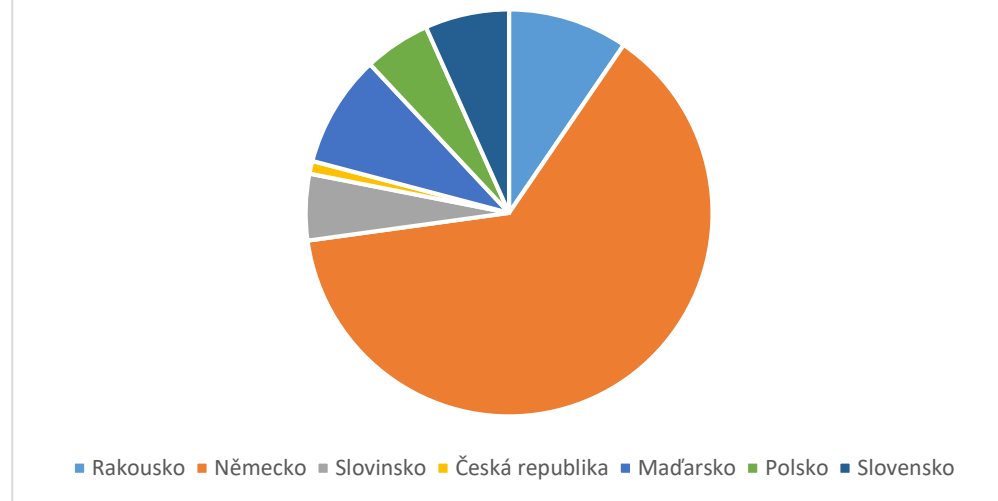
Graf 6 Finance přidělené pro Životní prostředí v rámci hodnoty knowledge (Priorita 4 + Priorita 5) - EU 28, zdroj: Autorská kompilace na základě 109 zdrojů států podle Eurostatu

Životnost zemědělských podniků (€)

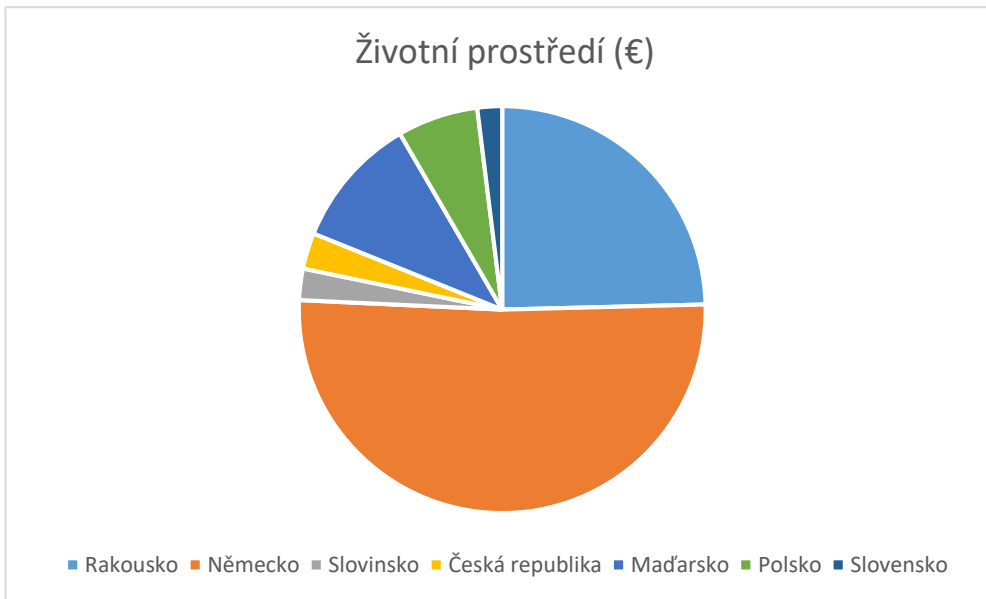

Graf 7 Finance přidělené pro Životnost zemědělských podniků v rámci hodnoty knowledge v eurech, střední Evropa, zdroj: Autorská kompilace na základě 109 zdrojů států podle Eurostatu

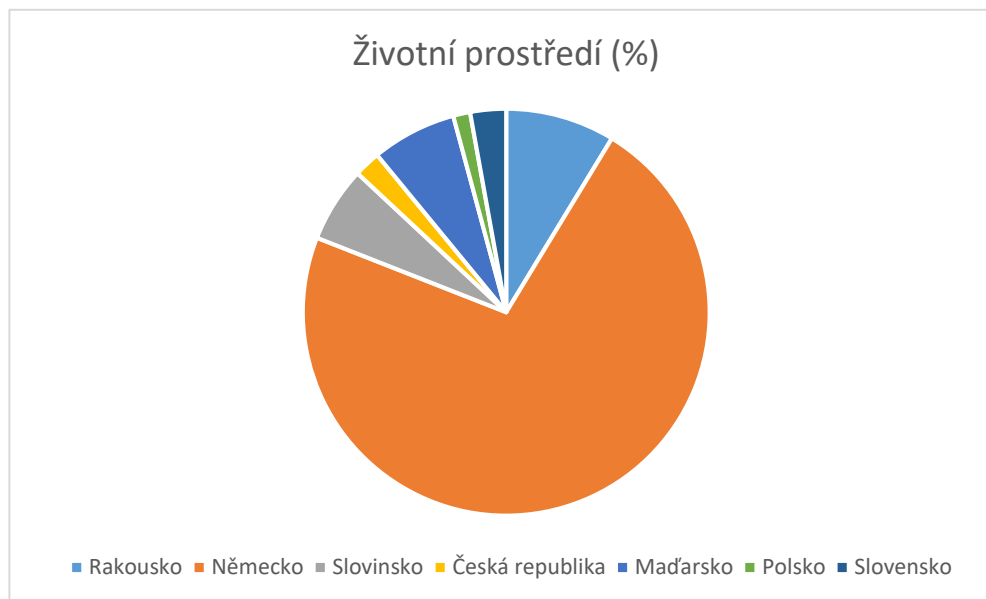
Životnost zemědělských podniků (%)

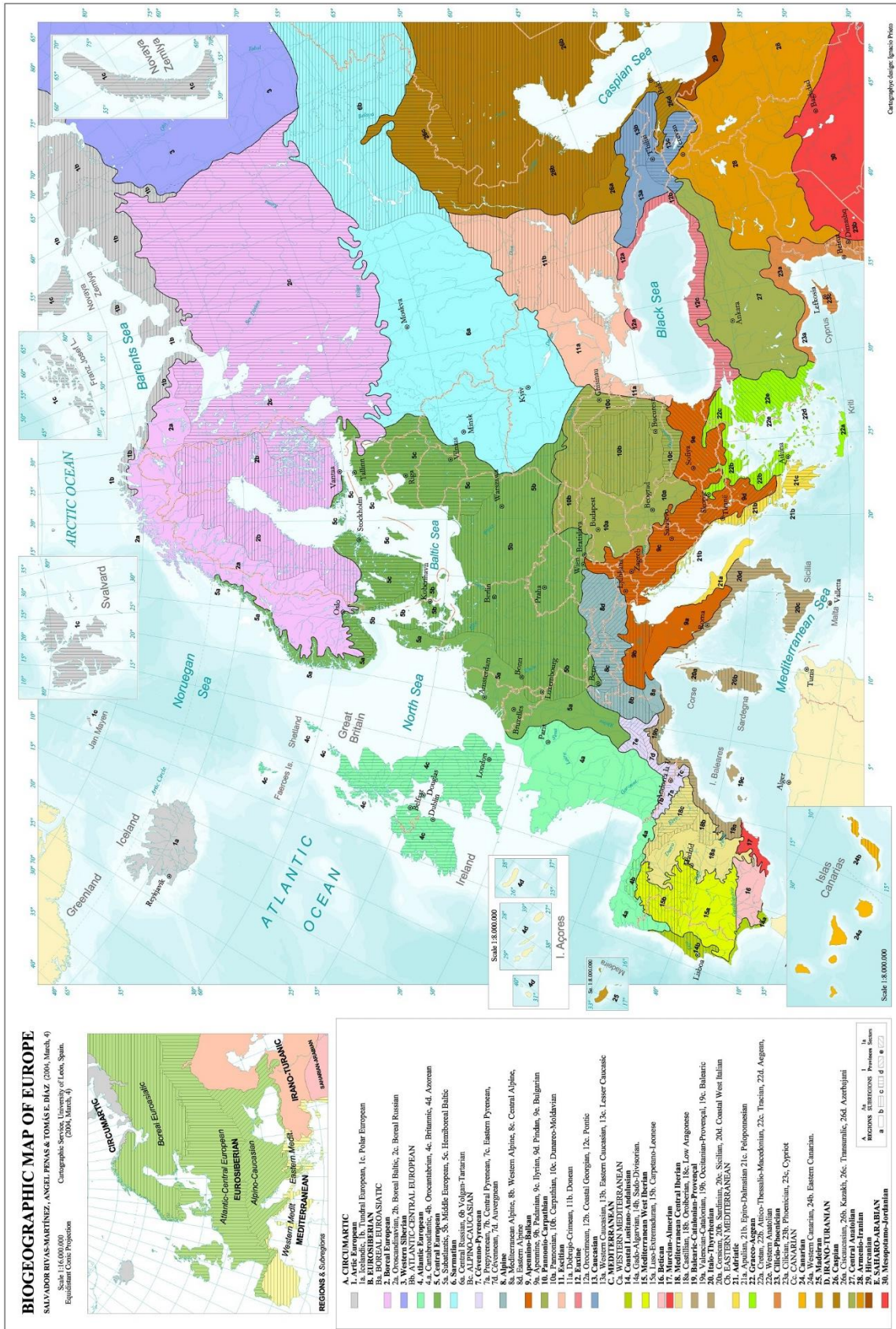
Graf 8 Finance přidělené pro Životnost zemědělských podniků v rámci hodnoty knowledge v procentech, střední Evropa, zdroj: Autorská kompilace na základě 109 zdrojů států podle Eurostatu

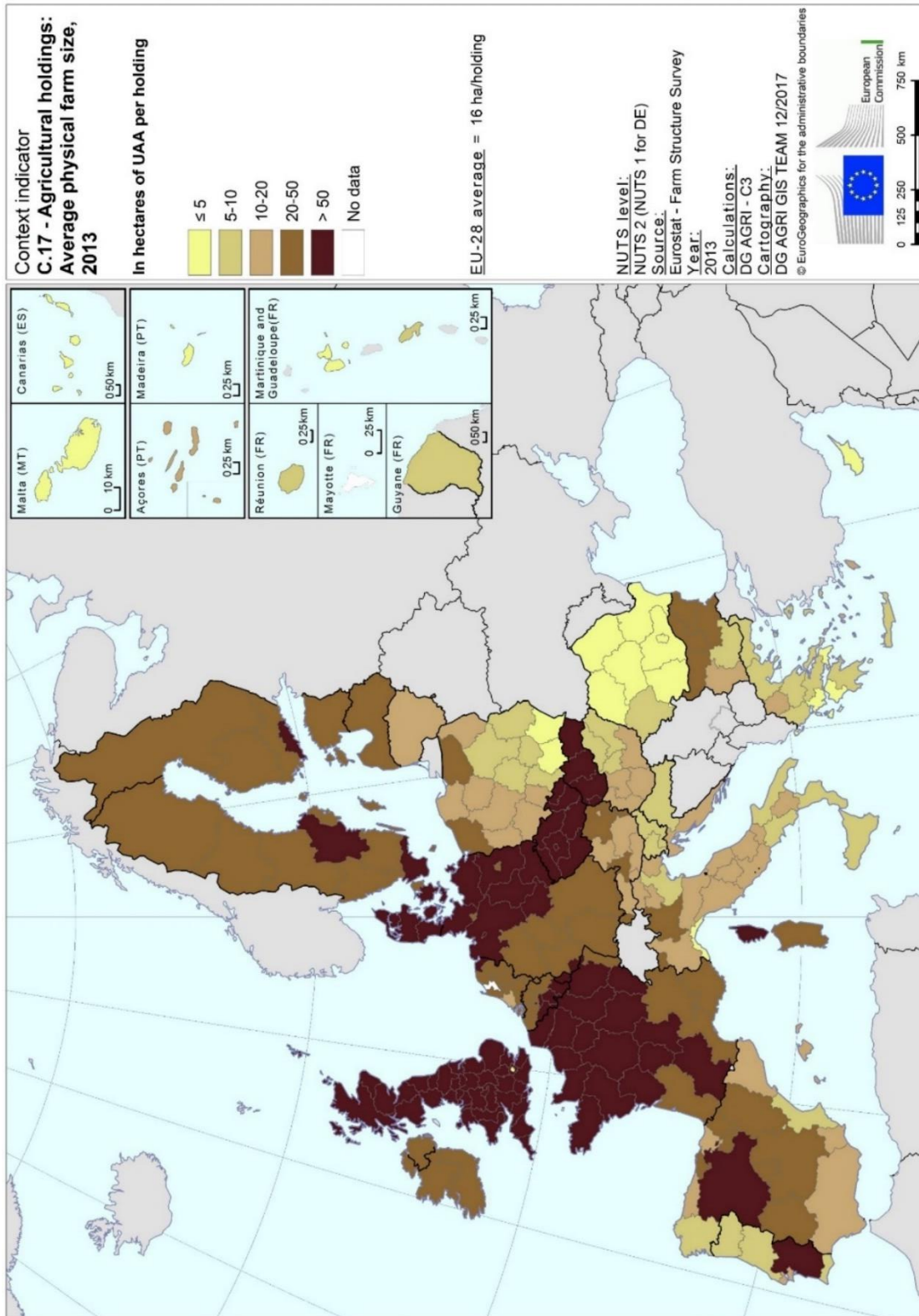
Graf 9 Finance přidělené pro Prioritu Životní prostředí v rámci hodnoty knowledge v eurech, střední Evropa, zdroj: Autorská kompilace na základě 109 zdrojů států podle Eurostatu

Graf 10 Finance přidělené pro Prioritu Životní prostředí v rámci hodnoty knowledge v procentech, střední Evropa, zdroj: Autorská kompilace na základě 109 zdrojů států podle Eurostatu

Obrazek 1. Biogeografska mapa Evropy (Rivas-Martínez et al. 2004)

Obrázek 2 Přehled průměrné velikosti farem pro EU – 28, r. 2013, zdroj: https://ec.europa.eu/agriculture/cap-indicators/context/2017_en